

WWW.UNILIB.RS

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

ИЗДАЈИ ДВА ПУТ СВАКОГ МЕСЕЦА У СВЕСКАМА ОД 3 И ВИШЕ ТАБАКА. ЦЕНА ЈЕ: ЗА СРБИЈУ 12 ДИН., А ЗА ЦРНУ ГОРУ, БУГАРСКУ, БОСНУ, ХЕРЦЕГОВИНУ, АУСТРО-УГАРСКУ, РУМУНИЈУ И ТУРСКУ 15 ДИНАРА НА ГОДИНУ.

ПРЕПЛАТА СЕ ПЛАЋЕ
УПРАВИ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ,
А РУКОПИСИ УРЕДНИШТВУ.

I и II СВЕСКА У БЕОГРАДУ, 15. и 31. АВГУСТА 1884. ГОДИНА V

УКАЗИ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

Његово Величанство Краљ благоволео је, на предлог заступника министра просвете и црквених послова, министра правде, указом Својим од 1. Августа о. г. поставити:

за писара прве класе министарства просвете и црквених послова *Михаила Стефановића*, писара прве класе апелационог суда.

Његово Величанство Краљ благоволео је, на предлог заступника министра просвете и црквених послова, министра правде, указом Својим од 6. Августа о. г. решити:

да се *Љубомиру Стојановићу*, супленту ужичке реалке, уважи оставка, коју је поднео на државну службу.

Његово Величанство Краљ благоволео је, на предлог заступника министра просвете и црквених послова, министра правде, указом Својим од 16. Августа о. г. поставити:

у београдској гимназији:

за суплента, *Јована Миодраговића*, суплента београдске реалке, по потреби;
за суплента, *Божидара Прокића*, испитаног професорског кандидата;

у београдској реалци:

за професора, *Петра Кречаревића*, професора смедеревске ниже гимназије, по молби;

у вел. градишкој нижој гимназији:

за професора, *Милоша Миловановића*, професора шабачке ниже гимназије, по молби;

у крушевачкој нижој гимназији:

за професора, *Косту Пауновића*, суплента исте школе;

у нишкој учитељској школи:

за професора, *Живана Живановића*, професора нишке гимназије;

у нишкој гимназији:

за професора, *Богољуба Тирића*, суплента исте гимназије;

у пожаревачкој нижој гимназији:

за професора, *Плију Душманића*, суплента у истој школи;
за суплента, *Луку Лазаревића*, предавача у истој нижој гимназији;

у чачанској нижој гимназији:

за привременог директора, *Љубомира Бирговића*, професора у истој школи.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Постављења и разрешења од дужности управитеља основних школа

Актом г. заступника министра просвете и црквених послова, министра правде, од 11. Августа о. г.

I Постављени су:

г. *Василије Поповић*, за управитеља основне школе у Чачку.

г. *Вучета Гаталовић*, за управитеља основне школе у Свилајинцу.

г. *Глигорије Белопавлић*, за управитеља основне школе у Трстенику.

г. *Димитрије Путниковић*, за управитеља основне мушке школе у Жабарима, округа крагујевачког.

г. *Дионисије Ковачевић*, за управитеља основне мушке школе у Бајиној Башти, округа ужичког.

г. *Јаков Големовић*, за управитеља основне женске школе у Нишу.

г. *Коста Андријашевић*, за управитеља основних школа у Ваљеву.

г. *Љубомир Ристић*, за управитеља основних школа у Алексинцу.

г. *Милоје Петровић*, за управитеља основне женске школе у Крагујевцу.

г. *Милосав Лазаревић*, за управитеља основних школа у Голуцу, округа пожаревачког.

г. *Милош Велички*, за управитеља основних школа у Аранђеловцу, округа крагујевачког.

г. *Недељко Здравковић*, за управитеља основних школа у Крушевцу.

г. *Павле Красић*, за управитеља основних школа у Бањи, округа алексиначког.

г. *Павле Радосављевић*, за управитеља основне школе у Лапову, округа крагујевачког.

г. *Петар Шреиловић*, за заступника управитеља основних школа у Прокупљу, округа топличког.

г. *Радомир Тодоровић*, за управитеља основне мушке школе у Крагујевцу.

г. *Светозар Јановић*, за управитеља основних школа у Ђуприји.

г. *Сима Церовић*, за управитеља основних школа у Круњу, округа подринског.

г. *Урош Благојевић*, за управитеља основних школа у Ужицу.

г. *Хранислав Петровић*, за управитеља основне школе у Тополи, округа крагујевачког.

г. *Филип Јовановић*, за управитеља основне школе у Варварину, округа јагодинског.

II Разрешени су:

г. *Владимир Ковачевић*, управитељ основне мушке школе у Крагујевцу, по молби.

г. *Владислав Кнежевић*, управитељ основне школе у Ђуприји, по молби.

г. *Владислав Кузмановић*, управитељ основне школе у Бајиној Башти, округа ужичког.

г. *Драгутин Марковић*, управитељ основне женске школе у Крагујевцу, по молби.

г. *Јован Протић*, управитељ основних школа у Чачку.

г. *Јован Симић*, управитељ основне школе у Варварину, округа јагодинског.

г. *Милан Миљковић*, управитељ основних школа у Крушевцу.

г. *Михаило Јовановић*, управитељ основних школа у Прокупљу.

г. *Филип Јовичић*, управитељ основних школа у Ужицу.

г. *Срећко Јестић*, управитељ основних школа у Ваљеву.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Постављења и премештаји наставника основних школа

Актом г. заступника министра просвете и црквених послова, министра правде, од 1. Августа о. г.

І Постављени су:

у БЕОГРАДСКОМ ОКРУГУ:

г. *Петар Шреиловић*, ђак учитељске школе, за учитеља школе у Пружатовцу.

г. *Марко Швабић*, богослов, за привременог учитеља школе у Винчи.

у ВАЉЕВСКОМ ОКРУГУ:

г. *Милић Башић*, богослов, за привременог учитеља школе у Осечини.

у ВРАЊСКОМ ОКРУГУ:

г. *Борђе Баџовић*, бивши учитељ, за привременог учитеља школе у Власини.

у ЈАГОДИНСКОМ ОКРУГУ:

г. *Милутин Милићевић*, богослов, за привременог учитеља школе у Милутовцу.

г-ђа *Леошава Живковићка*, бивша учитељица, за учитељицу I разреда II одељења мушке школе јагодинске.

у КЊАЖЕВАЧКОМ ОКРУГУ:

г. *Миладин Белошевић*, ђак учитељске школе, за учитеља I разреда школе књажевачке.

г. *Милија Ристић*, бивши учитељ, за учитеља школе у Светом Аранђелу.

у КРАГУЈЕВАЧКОМ ОКРУГУ:

г. *Антоније Рајишић*, богослов, за привременог учитеља школе у Баточини.

г. *Максим Видаковић*, богослов, за привременог учитеља I и II разреда школе аранђеловачке.

г. *Раденко Анђелковић*, богослов, за привременог учитеља школе у Брзану.

у КРАЈИНСКОМ ОКРУГУ:

г. *Лука Поповић*, богослов, за привременог учитеља школе у Поповици.

у КРУШЕВАЧКОМ ОКРУГУ:

г. *Димитрије Михаиловић*, бивши учитељ, за учитеља III и IV разреда школе у Трстенику

у НИШКОМ ОКРУГУ:

г. *Војин Љешевић*, ђак учитељске школе, за учитеља школе у Црној Трави.

г-ђа *Зорка Ђорђевићева*, ученица Више женске школе, за учитељицу I разреда II одељења женске школе у Нишу.

у ПИРОТСКОМ ОКРУГУ:

г. *Алекса Поповић*, бивши учитељ, за учитеља школе у Балта-Бериловцу.

г. *Драгутин Аџековић*, богослов, за привременог учитеља школе у Стрелцу.

г. *Михаило Стевановић*, ђак учитељске школе, за учитеља школе у Боњинцима.

г. *Стеван Веселиновић*, богослов, за привременог учитеља школе у Костуру.

г. *Светозар Поповић*, богослов, за привременог учитеља школе у Студени.

г. *Харитон Поповић*, богослов, за привременог учитеља школе у Сукову.

у ПОДРИНСКОМ ОКРУГУ:

г. *Милан Поповић*, богослов, за привременог учитеља школе у Љешници.

у ПОЖАРЕВАЧКОМ ОКРУГУ:

г. *Настас Протић*, богослов, за привременог учитеља школе у Смољинцу.

г-ђа *Филипа Боровићева*, ученица Више женске школе, за заступницу учитеља школе у Живици.

г. *Михаило Ризнић*, бивши учитељ, за учитеља III и IV разреда школе у Кучеву.

у РУДНИЧКОМ ОКРУГУ:

г. *Борђе Поповић*, богослов, за привременог учитеља школе на Руднику.

г. *Мирко Пејић*, богослов, за привременог учитеља школе у Враћевшници.

г. *Петар Дившић*, богослов, за привременог учитеља школе у Брезни.

У СМЕДЕРЕВСКОМ ОКРУГУ :

г. *Јован Анђелковић*, ђак учитељске школе, за учитеља школе у Михаиловцу.

г-ђца *Персида Стевановићева*, за привремену учитељицу II разреда школе лозовичке.

г. *Светозар Петровић*, бивши учитељ, за учитеља школе у Коларима.

У ТОПЛИЧКОМ ОКРУГУ :

г. *Милун Стојадиновић*, богослов, за привременог учитеља школе у Мекишу.

г. *Новица Жујић*, богослов, за привременог учитеља школе у Бакусу.

У ТУПРИЈСКОМ ОКРУГУ :

г. *Светозар Жујовић*, богослов, за привременог учитеља школе у Плани.

У УЖИЧКОМ ОКРУГУ :

г. *Милован Радловић*, богослов, за привременог учитеља школе у Придворици.

У ЦРНОРЕЧКОМ ОКРУГУ :

г. *Димитрије Танасковић*, богослов, за привременог учитеља школе у Рготини.

г. *Драгољуб Поповић*, богослов, за привременог учитеља I разреда школе у Злоту.

г. *Милован Марушић*, ђак учитељске школе, за учитеља II, III и IV разреда школе у Злоту.

У ЧАЧАНСКОМ ОКРУГУ :

г. *Сима Оцокољић*, богослов, за привременог учитеља школе у Лукама.

У ШАБАЧКОМ ОКРУГУ :

г-ђца *Марија Глигоријевићева*, за заступницу учитеља основне школе у Варни.

II Премештени су :

У ВАРОШИ БЕОГРАДУ :

г. *Димитрије Миловановић*, учитељ IV разреда школе палилулске, у III и IV разред школе дорђолске, по потреби.

г. *Драгутин Тошлица*, учитељ III и IV разреда школе дорђолске, у III и IV разред школе на Јалији, по потреби.

г-ђа *Катарина Петровићка*, учитељица I и II разреда женске школе у Прокупљу, у I разред мушке школе на Сави, по потреби.

г. *Коста Петровић*, учитељ III разреда школе у Прокупљу, у III разред школе на Сави, по потреби.

г. *Лазар Зарић*, учитељ II одељења I и II разреда школе теразијске, у III разред школе палилулске, по потреби.

г-ђа *Марија Гершићка*, учитељица III разреда мушке школе на Сави, у II одељење I и II разреда мушке школе теразијске, по потреби.

г. *Марко Антоновић*, учитељ III разреда школе на Западном Врачару, у I и II разред школе јалијске, по потреби.

г-ђа *Милева Никетићка*, учитељица I и II разреда женске школе у Крајеву, у II разред I одељења женске школе на Теразијама, по молби.

г. *Михаило Јосић*, учитељ III и IV разреда школе јалијске, у III разред школе на Западном Врачару, по потреби.

г. *Никола Мусулин*, учитељ III разреда школе палилулске, у IV разред исте школе, по потреби.

г. *Петар Димић*, учитељ II разреда школе дорђолске, у III разред школе теразијске, по потреби.

г. *Петар Рајишић*, учитељ II разреда I одељења школе теразијске, у II разред школе палилулске, по потреби.

г. *Стојан Ђурђевић*, учитељ II разреда школе палилулске, у II разред школе дорђолске, по потреби.

У АЛЕКСИНАЧКОМ ОКРУГУ :

г. *Аранђел Дмитровић*, учитељ III и IV разреда школе ражањске, у Делиград, по потреби.

г. *Арсеније Пангић*, учитељ школе читлучке, у II разред школе бањске, по молби.

г-ђа *Леошава Красићка*, учитељица II разреда мушке школе у Бањи, у II, III и IV разред женске школе бањске, по потреби.

г. *Михаило Протић*, учитељ школе доњоматејевачке, округа нишког, у IV разред школе алексиначке, по молби.

г. *Павле Красић*, учитељ I разреда II одељења школе нишке, у III и IV разред школе бањске, по потреби.

у БЕОГРАДСКОМ ОКРУГУ:

г-ђа *Јелена Спасојевићка*, учитељица школе шошићке, у Петку, по потреби.

г. *Јовица Пвковић*, учитељ школе печанске, у Шошић, по молби.

г. *Јован Пуљевић*, учитељ школе кобиљске, округа пожаревачког, у Бели Поток, по потреби.

г. *Паун Милекић*, учитељ школе сремачке, у Борак, за казну.

г. *Тома Петровић*, учитељ школе барошевачке, у Стенојевац, за казну.

у ВАЉЕВСКОМ ОКРУГУ:

г. *Антоније Тодоровић*, учитељ школе тијањске, округа чачанског, у Славковицу, по молби.

г. *Димитрије Соколовић*, учитељ школе бањанске, у Новаке, по молби.

г. *Милорад Протић*, учитељ школе паунске, у Осечину, по молби.

г. *Михаило Накић*, учитељ школе конопничке, нишког округа, у Бањане, по молби.

у ВРАЊСКОМ ОКРУГУ:

г-ђа *Александра Голубовићка*, учитељица I разреда мушке школе крупањске, у III разред III одељење мушке школе у Врањи, по потреби.

г. *Анта Голубовић*, учитељ II разреда школе крупањске, у V разред школе врањске, по потреби.

г-ђа *Даринка Спасићева*, учитељица III разреда II одељења мушке школе врањске, у I разред I одељења исте школе по потреби.

г. *Кузман Баџовић*, учитељ I разреда I одељења школе врањске, у III разред II одељења исте школе, по потреби.

у ЈАГОДИНСКОМ ОКРУГУ:

г. *Аксентије Милутиновић*, учитељ I разреда I одељења школе пиротске, у Коњухе, по потреби.

г. *Јован Трифуновић*, учитељ школе изворске, округа књажевачког, у Течић, по молби.

г. *Стеван Поповић*, учитељ I разреда II одељења школе јагодинске, у Обреж, за казну.

у КЊАЖЕВАЧКОМ ОКРУГУ:

г-ђа *Љубица Наумовићева*, учитељица II разреда мушке школе прокупачке, у II разред мушке школе књажевачке, по молби.

г-ђа *Љубица Филиповићка*, учитељица школе деспотовачке, округа Ђупријског, у I разред женске школе књажевачке, по потреби.

у КРАГУЈЕВАЧКОМ ОКРУГУ:

г. *Димитрије Путниковић*, учитељ V разреда школе прокупачке, у II, III и IV разред школе жабарске, по потреби.

г. *Иван Батавелић*, учитељ I и II разреда школе аранђеловачке, у Коњаре, по потреби.

г. *Милан Петровић*, учитељ II, III и IV разреда школе жабарске, у Клоку, за казну.

г-ђа *Надежда Путниковићка*, учитељица I разреда мушке школе прокупачке, у I разред школе жабарске, по потреби.

г. *Хранислав Петровић*, учитељ школе враћевачке, округа рудничког, у II, III и IV разред школе тополске, по молби.

у КРАЈИНСКОМ ОКРУГУ:

г. *Јанко Михаиловић*, учитељ школе брзанске, округа крагујевачког, у Ртково, за казну.

г. *Јелена Бобићка*, учитељица школе малоизворске, округа црноречког, у Рођево, по молби.

г. *Јован Димитријевић*, учитељ школе делиградске, округа алексиначког, у Велику Јасикову, по потреби.

г-ђа *Катарина Нешићева*, учитељица женске школе кобишничке, у женску школу радујевачку, по молби.

г-ђа *Љубица Јовановићева*, учитељица женске школе оптрељске, округа црноречког, у Салаш по потреби.

г-ђа *Милева Младеновићка*, учитељица школе бољевачке, округа пожаревачког, у Рудну Главу, по потреби.

г. *Никола Рајишић*, учитељ школе ртковске, у Горњане, за казну.

г-ђа *Христина Јовановићка*, учитељица женске школе радујевачке, у Црнајку, по потреби.

У КРУШЕВАЧКОМ ОКРУГУ :

г. *Недељко Здравковић*, учитељ школе јасичке, округа јагодинског, у I разред I одељење школе крушевачке, по молби.

г. *Навле Назарић*, учитељ I разреда I одељења школе крушевачке, у II разред II одељење исте школе, по молби.

г. *Тома Тодоровић*, учитељ IV разреда II одељења школе нишке, у IV разред школе крушевачке, по молби.

У НИШКОМ ОКРУГУ :

г. *Аврам Маринковић*, учитељ школе сикиричке, округа ћупријског, у Турековац за казну.

г. *Алекса Борђевић*, учитељ III разреда II одељења школе лесковачке, у I разред II одељење исте школе, по потреби.

г. *Јован Ђикић*, учитељ школе крупачке, округа пиротског, у Конопницу, по молби.

г-ђца *Милева Брајковићева*, учитељица I разреда мушке школе књажевачке, у I разред II одељење мушке школе нишке, по потреби.

г-ђа *Милева Радловићка*, учитељица II, III и IV разреда женске школе бањске, у III и IV разред женске школе власотиначке, по потреби.

г. *Милорад Мијалковић*, учитељ школе суковске, округа пиротског, у Доње Матејевце, по молби.

г. *Петар Јовановић*, учитељ I разреда II одељења школе лесковачке, у III разред II одељење исте школе, по потреби.

У ПИРОТСКОМ ОКРУГУ :

г-ђа *Живка Голубовићка*, учитељица III и IV разреда мушке школе белоаланачке, у II разред исте школе, по потреби.

г. *Милан Ковачевић*, учитељ II разреда мушке школе белоаланачке, у I разред исте школе, по молби.

г. *Миленко Пауновић*, учитељ I разреда мушке школе белоаланачке, у III и IV разред исте школе, по потреби.

г. *Тамасије Митровић*, учитељ школе црно-травске, округа нишког, у II разред I одељење школе пиротске, по молби.

У ПОДРИНСКОМ ОКРУГУ :

г. *Живојин Милојевић*, учитељ III разреда школе власотиначке, округа нишког, у II разред школе крупачке, по молби.

г-ђа *Неранца Милојевићка*, учитељица III и IV разреда женске школе власотиначке, округа нишког, у I разред мушке школе крупачке, по молби.

г. *Стеван Ђирковић*, учитељ II, III и IV разреда школе злотске, округа црногорског, у Горњу Буговицу, по молби.

У ПОЖАРЕВАЧКОМ ОКРУГУ :

г-ђа *Анка Карамарковићка*, учитељица II разреда женске школе великоградшке, у Затоњу, по потреби.

г. *Василије Живковић*, учитељ школе у Лугавчини, округа смедеревског, у I разред I одељење школе пожаревачке, по молби.

г-ђа *Војислава Ризнићка*, учитељица I и II разреда школе куршумлијске, округа топличког, у I и II разред школе кучевске, по потреби.

г. *Дамњан Тодоровић*, учитељ III и IV разреда школе кучевске, у Макце, по потреби.

г. *Борђе Живковић*, учитељ школе макачке, у Дубоку, по потреби.

г. *Борђе Остојић*, учитељ I разреда I одељења школе пожаревачке, у II разред школе петровачке, по потреби.

г-ђа *Живана Цветковићева*, учитељица II разреда I одељења женске школе пожаревачке, у Ракову Бару, по потреби.

г-ђца *Јелена Стојановићева*, учитељица III разреда женске школе пожаревачке, у II разред II одељење мушке школе пожаревачке, по потреби.

г-ђца *Јелена Томићева*, учитељица II разреда мушке школе петровачке, у III разред женске школе пожаревачке, по молби.

г-ђа *Јелисавета Жерићка*, учитељица II разреда мушке школе великоградшке, у II разред женске школе тамошње, по потреби.

г-ђа *Јелисавета Филиповићка*, учитељица I разреда женске школе зајечарске, у I и II разред школе божевачке, по молби.

г-ђа *Јелисавета Цокићка*, учитељица школе у Рудној Глави, округа крајинског, у I разред мушке школе великоселске, по молби.

г. *Јован Атанаковић*, учитељ I разреда I одељења школе свилајиначке, округа њупријског, у Доњу Крушевицу, по потреби.

г. *Јован Филишовић*, учитељ III и IV разреда школе бањске, округа алексиначког, у III и IV разред школе божевачке, по молби.

г. *Коста Живковић*, учитељ школе степојевачке, округа београдског, у Кобиље, за казну.

г. *Милосав Лазаревић*, учитељ школе балтабериловачке, округа пиротског, у II, III и IV разред школе голубачке, по молби.

г-ђа *Милка Петровићка*, учитељица I и II разреда школе кучевске, у Барич, по потреби.

г. *Михаило Јовић*, учитељ школе горњотрешњичке, округа подринског, у I одељење IV разреда школе пожаревачке, по молби.

г. *Никола Тодоровић*, учитељ II разреда II одељења школе пожаревачке, у Нересницу, за казну.

г. *Обрен Росић*, учитељ школе тропњске, округа њупријског, у Ливадицу, за казну.

г. *Петар Протић*, учитељ IV разреда I одељења школе пожаревачке, у II разред школе велико-градишке, по потреби.

г-ђа *Станка Ивковићева*, учитељица II разреда I одељења мушке школе свилајиначке, у I одељење II разреда женске школе пожаревачке, по молби.

г. *Тодор Николић*, учитељ школе вошановачке, у Сибницу, по потреби.

У РУДНИЧКОМ ОКРУГУ :

г-ђа *Василија Симићка*, учитељица школе у Бељајци, округа њупријског, у женску школу горњомилановачку, по молби.

г. *Лазар Благојевић*, учитељ школе брезанске, у I разред школе шутачке, по молби.

г. *Панга Симић*, учитељ школе моравичке, у Бољковце, по молби.

г. *Љубомир Иковић*, учитељ школе косјевићске, округа ужичког, у Заграђу, за казну.

У СМЕДЕРЕВСКОМ ОКРУГУ :

г-ђца *Анка Достанићева*, учитељица II разреда мушке школе лозовичке, у Враново, по потреби.

г-ђца *Јелена Ракичићева*, учитељица школе линске, у Лугавчину, за казну.

г. *Мирко Лазаревић*, учитељ школе скобаљске, у Липе, за казну.

У ТОПЛИЧКОМ ОКРУГУ :

г. *Зафир Поповић*, учитељ школе у Врмци, округа алексиначког, у Балајинац, по молби.

г-ђца *Јелена Ружићева*, учитељица II разреда мушке школе књажевачке, у I и II разред женске школе прокупачке, по потреби.

г. *Миливоје Саковић*, учитељ школе планске, округа њупријског, у IV разред школе прокупачке, по потреби.

г. *Риста Протић*, учитељ III разреда школе врањске, у II разред школе прокупачке, по потреби.

г-ђа *Софија Клајићка*, учитељица I разреда женске школе књажевачке, у I и II разред школе куршумлијске, по молби.

г. *Стеван Живојиновић*, учитељ IV разреда школе крушевачке, у V разред школе прокупачке, по потреби.

У ЊУПРИЈСКОМ ОКРУГУ :

г. *Вукашин Глишић*, учитељ школе доњомутничке, у Бељајку, по потреби.

г. *Вучета Гагаловић*, учитељ школе кушиљевске, округа пожаревачког, у I разред I одељења школе свилајиначке, по молби.

г. *Димитрије Мелентијевић*, учитељ школе стрелачке, округа пиротског, у I разред II одељења школе свилајиначке, по молби.

г. *Павле Несторовић*, учитељ I разреда I одељења школе параћинске, у Сикирицу, за казну.

г-ђа *Ружица Вељковићка*, учитељица школе врановске, округа смедеревског у II разред I одељења школе свилајиначке, по молби.

г. *Сава Тасић*, учитељ школе ливадичке, округа пожаревачког, у Трошоњу, по молби.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

г. *Светислав Пошовић*, учитељ школе турековачке, округа нишког, у I разред I одељење школе параћинске, по молби.

г-ђа *Тинка Тодоровиќка*, заступница учитељице женске школе ражањске, округа алексиначког, у Деспотовац, за казну.

у ужичком округу:

г. *Богосав Тодоровић*, учитељ I и II разреда школе баино-баштанске, у Косјерић, по потреби.

г. *Владимир Глишић*, учитељ школе слатинске, округа црноречког, у Скакавце, по молби.

г. *Владислав Кузмановић*, учитељ III и IV разреда школе баино-баштанске, у I и II разред исте школе, по потреби.

г. *Дионисије Ковачевић*, учитељ школе заграђске, округа рудничког, у IV и III разред школе бајинобаштанске, по молби.

г. *Манојло Поповић*, учитељ III и IV разреда школе ивањичке, у Белу Реку, по молби.

г-ђа *Марија Драговиќка*, учитељица женске школе горњомилановачке, у женску школу ивањичку, по потреби.

г. *Урош Благојевић*, учитељ II разреда I одељења школе ужичке, у IV разред исте школе, по потреби.

г. *Филип Јовичић*, учитељ IV разреда школе ужичке, у I одељење II разреда исте школе, по потреби.

у црноречком округу:

г. *Божидар Кузмановић*, учитељ школе рготинске, у Слатину, по потреби.

г-ђа *Драга Грујићева*, учитељица школе грњанске, у III и IV разред женске школе зајечарске, по молби.

г-ђа *Живка Недиќка*, учитељица III и IV разреда женске школе зајечарске, у I разред исте школе, по молби.

г. *Илија Радосављевић*, учитељ школе вражогрначке, у Леновац, по молби.

г. *Крста Велковић*, учитељ школе студенске, округа пиротског, у Мали Извор, по потреби.

г. *Светозар Краичевић*, учитељ II разреда II одељења школе крушевачке, у Вражогрнач, по молби.

г. *Сима Јеротић*, учитељ школе борске, у Оштрељ, по молби.

у чачанском округу:

г. *Василије Поповић*, учитељ II разреда школе чачанске, у IV разред исте школе, по потреби.

г. *Гавра Перовић*, учитељ школе на Руднику, округа рудничког, у II разред школе чачанске, по молби.

г. *Неофит Симић*, учитељ школе лучке, у Негришоре, по молби.

г. *Сима Аќимовић*, учитељ IV разреда школе алексиначке, у VI разред школе у Краљеву, по молби.

г. *Стеван Миличић*, учитељ школе доњо-крушевачке, округа пожаревачког, у Тијање, по молби.

у шабачком округу:

г. *Живојин Ђеђић*, учитељ школе петковичке, у Бадовинце, за казну.

г. *Јован Влајковић*, учитељ школе михаиловачке, округа смедеревског, у Табановић, по молби.

г. *Јован Иванишевић*, учитељ I и II разреда школе јалијске, у Београду, у Белотић мачвански, по потреби.

г. *Матија Пѓатовић*, учитељ школе бадовиначке, у Петковицу, по молби.

г. *Милан Павловић*, учитељ школе меховинске, у Дубље, по потреби.

г. *Милорад Терзић*, учитељ школе борачке, округа београдског, у I и II разред школе љешничке, по молби.

г. *Урош Палеташивић*, учитељ школе белоотићске, у Меховине, по молби.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Записник Главног Просветног Савета

(Настављено из XXIV свеске од 1883. године)

САСТАНАК ССГ

14. Децембра 1883. у Београду

Били су: председник Дим. Нешић; потпредседник Јос. Пецић; референт за основну наставу Ст. Д. Поповић; редовни чланови: Љуб. Керић, арх. Н. Дучић, др. Вој. Бакић, Драг. К. Јовановић; ванредни чланови: Љуб. Ковачевић, протосинђел Н. Ружићић, Драг. Плајел, Бор. Тодоровић, Петар Никетић.

Пословођа Жив. П. Симић.

I

Прочитан је записник 201. састанка. Усвојен је и потписан.

II

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* од 13. ов. месеца ПБр. 13088., којим сироводи Главном Просветном Савету књигу „Свидарство“ од *М. Петровића*, и пита Главни Просветни Савет за мишљење, може ли се та књига употребити као учебник у основним школама и би ли је требало препоручити за књижице основних школа.

Главни Просветни Савет одлучио је: да се дело пошље на реферат г. Паји Тодоровићу, чиновнику министарства финансије.

III

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* од 7. Децембра ПБр. 12625. којим сироводи Главном Просветном Савету књигу „Српска Стенографија“ од *г. Јов. Миловановића*, да Главни Просветни Савет о њој да своје мишљење, може ли се прештампати онаква каква је.

Главни Просветни Савет одлучио је: Да се књига пошље г. А. Болтеку, учитељу стенографије у гимназији, да о њој да реферат и мишљење са гледишта данашњег стања те вештине.

IV

Прочитано је *писмо г. министра просвете и црквених послова* од 13. Децембра ПБр. 13147. којим сироводи Главном Просветном Савету књигу

М. С. Убавкића „Историја Срба“ да је Савет оцени и да му да своје мишљење о томе, може ли се та књига употребити као школска књига, било за потребу наставника основних школа било за ученике средњих школа.

Главни Просветни Савет одлучио је: Да се умоле да прегледају дело и о њему Савету даду своје мишљење г. Панта Срећковић, професор Велике школе и г. Мих. Ђуровић, професор Учитељске школе.

V

Настављен је претрес наставнога плана за основне школе, и одлучено је:

Да у *четвртом разреду* имају недељних часова:

1. Наука хришћанска	2
2. Српски језик	4
3. Црквено Словенски језик	1
4. Рачун	2
5. Историја Српска	3
6. Земљопис	3
7. Познавање Природе	2
8. Краснопис	1
9. Цртање	2
10. Певање	2
11. Гимнастика	2

Да у *петом разреду* буду ови предмети:

1. Наука Хришћанска
2. Српски језик
3. Рачун
4. Земљопис
5. Историја Општа
6. Геометријски облици
7. Пољска Привреда
8. Познавање Природе
9. Певање
10. Гимнастика и војничко вежбање.

С тиме је састанак закључен.

САСТАНАК ОСИИ

21. Децембра 1883. у Београду

Били су: потпредседник Ј. Пецић; референт за основну наставу Ст. Д. Поповић; редовни чланови: арх. Н. Дучић, др. В. Бакић, др. Л. Стефановић; ванредни чланови: Светислав Вуловић, Јован Ђорђевић, протос. Н. Ружичић, Драг. Плајел, Бор. Тодоровић, и П. Никетић.

Пословођа Жив. П. Симић.

I

Прочитан је записник 202. састанка. Примљен је и потписан.

II

Прочитано је писмо г. министра просвете и црквених послова од 21. Децембра ПБр. 13.327. којим спроводи документе г. Петра Нинковића, да их Савет прегледа и да своје мишљење, има ли г. Нинковић квалификацију за предавача на нашим средњим школама.

Главни Просветни Савет прегледао је поднесене документе и нашао је: Да г. Нинковић нема квалификацију за предавача у нашим средњим школама.

III

Прочитан је реферат г. А. Болтека о „Степнографији“ г. Јов. С. Миловановића.

Главни Просветни Савет одлучио је: Да се може штампати поново онака каква је, али да би је пре тога требало послати самом писцу да у њој исправи, ако што год буде сам нашао да треба поправити.

IV

Настављен је претрес наставног плана за основне школе, и одлучено је: Да недељно часова имају

у V РАЗРЕДУ:

1. Наука Хришћанска	2
2. Српски језик	4
3. Рачун	3
4. Земљопис	2
5. Историја Општа	3
6. Геометријски облици с Цртањем	4
7. Пољска привреда (практична)	3
8. Познавање природе	3
9. Певање	2
10. Гимнастика и војничко вежбање	2

у IV РАЗРЕДУ:

1. Наука Хришћанска	2
2. Српски језик	4
3. Рачун	3
4. Земљопис	2
5. Историја Општа	3
6. Геометријски облици с Цртањем	4
7. Пољска привреда (практична)	3
8. Познавање природе	3
9. Певање	2
10. Гимнастика и војничко вежбање	2

По том је референт за основну наставу предложио, да се, према овоме нормалном плану за све школе, одреди у чему ће и како одступати план за женске школе, по том за варошке и сеоске, за тим за вишеразредне школе и најзад за школе по крајевима у којима је језик искварен туђим елементима.

Г. Вуловић разложио је опширно своје гледиште, по ком би за женске школе ваљало изградити колико се може више различнији план од нормалног, према позиву женскиња у друштву, а нарочито према појимању тога позива и према потреби нашега српског друштва.

Г. Бакић је мишљења да исти тај нормални план без икаквих измена вреди и за женске школе, и за варошке и сеоске, и за вишеразредне, а у крајевима, у којима је нечист језик, да се узме једна година учења више. Ситније изузетке нека чини г. министар.

Референт упућује Савет на његову одлуку у почетку претреса овога плана, да ће се после, према нормалном плану, изградити одступања од њега, за женске, вишеразредне, сеоске и варошке школе. Мишљења је, да Савет, ако од тога сада одступа, покаже барем у чему треба чинити одступања, на штету којих предмета, и на корист којих предмета, и може ли се према потреби узети већи број часова где буде нужно, ради распореда свију предмета.

На све то Главни Просветни Савет већином гласова одлучио је: Да нормални план важи за све школе, а одступања и у предметима и у броју часова нека чини г. министар.

С тиме је састанак закључен.

САСТАНАК ССIV

28. Децембра 1883. у Београду

Били су: председник Дим. Нешић; потпредседник Јос. Пецић; референт за основну наставу Ст. Д. Поповић; редовни чланови: арх. Н. Дучић, Др. Војислав Бакић, Драг. Јовановић; ванредни чланови: Љуб. Ковачевић, Бура Козарац, Бор. Тодоровић и Петар Никетић.

Пословођа Жив. П. Симић.

I

Прочитан је записник 203. састанка. Примљен је и потписан.

II

Прочитано је писмо г. министра просвете и црквених послова од 22. Децембра ПБр. 13314. којим спроводи Главноме Просветном Савету акте о разним кривицама учитеља школе горњобуковичке г. Петра Божића, да их Савет размотри и да да своје мишљење о томе, да ли г. Божића треба и даље држати у служби учитељској, или га због таквих порока, у интересу морала школског, треба отпустити из службе.

Главни Просветни Савет упутио је акта дисциплинском одбору, да их размотри и Савету поднесе извештај о кривицама тога учитеља.

III

Г. Дучић и г. Никетић саопштите Савету да су по ранијој одлуци саветској прегледали „Правила о идеју учитеља са ученицима у цркву у недељне и празничне дане“ и спремили извештај.

По усвојеном реду г. Ст. Д. Поповић прочитао је најпре сва правила, и Савет их је усвојио у начелу.

Потом је г. Ст. Д. Поповић читао члан по члан поднесених правила, референти су том приликом казивали своје примедбе из свога извештаја на поједине чланове, на које су имали што приметити, а тако су чинили и остали чланови. На тај начин претресено је 9 чланова тих правила које је Савет и усвојио са изменама и допунама, које су у току расправљања усвојене.

С тим је састанак закључен.

САСТАНАК ССV

4. Јануара 1884. у Београду

Били су: председник Дим. Нешић; потпредседник Јос. Пецић; референт за основну наставу Ст. Д. Поповић; редовни чланови: арх. Н. Дучић, Др. Вој. Бакић, Др. Лаза Стефановић; ванредни чланови: Љуб. Ковачевић, протос. Никанор Ружичић, Бор. Тодоровић и Петар Никетић.

Пословођа Жив. П. Симић.

I

Прочитан је записник 204. састанка. Примљен је и потписан.

II

Прочитано је писмо г. министра просвете и црквених послова од 28. Децембра пр. год. ПБр. 13,610., којим саопштава Главноме Просветном Савету да су Милутин Радловић, учитељ у алексиначкој Бањи, и Павле Поповић, учитељ у Књажевцу, били у блиским одношајима са вођима побуне и да су у неколико и деловали у побуни, и тражи мишљење Савета да ли те учитеље треба и даље оставити у служби, или их као недостојне позива учитељског треба отпустити из службе.

Савет је упутио то питање дисциплинском одбору.

III

Настављен је претрес Правила о идеју учитеља и ученика основних школа у цркву у недељне и празничне дане.

Главни Просветни Савет усвојио је остатак Правила без икаквих измена.

IV

Приступило се претресу детаљних програма за наставу у основним школама.

Г. Ст. Д. Поповић прочитао је детаљан програм из Науке Хришћанске, који је он био још раније спремио.

Поводом тога програма повела се опширна а и дуга дебата о томе, да ли треба да програми основне школе буду опширни и детаљни или кратки.

Г. Пецић предлаже да се израде кратки програми. Детаљисањем морале би се у програм унети многе ситнице и појединости. Лако би

се могло десити да се у скоро опази да од т х појединости и ситница ваља нешто из програма изостављати, те би их на тај начин ваљало мењати. Опширност програма излишна је, кад ће бити и школских књига.

Г. *Никетић* предлаже да програми буду што јаснији, па макар били и опширни. Он хоће да се поименце каже о чему се мора учити и колико. Доказује потребу детаљних програма.

Г. *Бакић* мисли да су бољи кратки програми. Опширан програм био би упуство, а програм није упуство. Лошим учитељима неће помоћи опширни програми, а добрим учитељима бољи су кратки програми, јер им дају више слободу у раду и у избору наставне грађе.

Ст. Д. *Пошовић* напомиње да је овај исти Савет за израду програма за средње школе усвојио начело опширних, детаљних програма. Доказује да и за основне школе треба израдити детаљне програме. Наводи како је у детаљном програму, код партије: „*Изабраници божји*“, стављено и који су поименце то изабраници о којима се мора учити, док у нацрту програма стоји само: изабраници божји, а учитељи не знају колико ће изабраника и које ће да узму за наставу. На тај начин ће се размимоти учитељ који у школи ради и школски надзорник, који му буде оцењивао рад, јер се неће свакад погодити о избору личности. Он не тражи да програми буду опширни, али тражи да буду детаљни.

Г. *Дучић* хоће да програми буду што краћи, а што заокруженији. Пространи програми излишни су, јер ће бити књига школских.

Г. *Ружичић* напомиње да има и други, краћи програм из науке хришћанске, који је израдила комисија и тражи да се тај програм изнесе на решење.

И г. *Дучић* се сећа, да је комисија израдила програм из Науке Хришћанске, ну, вели, био је то заборавио.

Г. *Пецић* наводи да се у изради наставних програма за основне школе не можемо управљати

по томе, какве смо програме усвојили за средње школе. Он хоће да се у програмима за основне школе каже прецизно, тачно и заокружено оно што учитељ у настави има да пређе.

Г. *Никетић* хтео би да се одреди шта се мора научити, па то и да се детаљнише. Учитељски успех зависи од знања ученичког; а да би учитељ могао показати довољан успех, треба да зна детаљно, шта треба о чему да знају ученици његови, како се не би десило, да он предаје једно а надзорник да тражи друго.

Г. Ст. Д. *Пошовић*. не појима да што може бити и детаљно и недетаљно. Он тражи да се одреди минимум грађе наставне, али не да се сада морају из основа састављати нови програми, кад је један пут то урађено и ми пред собом имамо састављене програме. Узмимо у претрес ове програме, који су израђени, па што буде у њима сувишно, то ћемо изоставити, а казаћемо шта остаје. Ни он неће да се иде у онолику детаљност, колику мисли г. *Никетић*; он неће да се, на пример, код сваке животиње каже и колико ће се о њој говорити, него хоће да се поименце у Јестаственици кажу н. пр. онеживотиње, о којима учитељ треба да говори, и деца да их знају. Ту се баш оставља она слобода, коју хоће г. *Бакић*. Према овоме што је сад казао, мисли, да се може одмах приступити раду, а иначе, да ће се посао отегнути дуже него што треба.

Г. *Дучић* олет жели да програми буду заокружени, и мисли да ће и ови програми, које референт подноси, моћи послужити да се дође до округлине.

Г. *Пецић* предлаже да се реши о томе, хоће ли се израђивати програми опширни или кратки, па се онда могу читати поднесени програми и дотеривати према донесеној одлуци.

Г. Председник ставља тај предлог на гласање и Главни Просветни Савет већином гласова одлучио је: Да програми за основне школе буду кратки.

С тим је и седница закључена.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈИ СТАРЕШИНА СРЕДЊИХ ШКОЛА

ЗА 1883-4. ШКОЛСКУ ГОДИНУ

I

Нишке гимназије

Данас, кад је завршена школска година и ученици отпуштени својим кућама, част ми је поднети Вам годишњи извештај о нишкој гимназији.

1. Ове 1883-4 школ. године имала је ова школа знатно више ученика но пређашње. Број је порастао колико с тога што је отворен и последњи, седми разред, а поглавито што је више но до сад дошло ученика у I разред.

По појединим разредима било је у почетку године:

у I. ученика	68,	ученица	13,	свега	81.
II.	" 35,	" 5,	" 40.		
III.	" 27,	" 4,	" 31.		
IV.	" 13,	" 2,	" 15.		
V.	" 19,	" —	" 19.		
VI.	" 18,	" —	" 18.		
VII.	" 13,	" —	" 13.		

Свега се дакле уписало 217 ученика и ученица.

2. С изузетком VII разреда, о коме сам имао част поднети Вам засебни извештај, остало је до краја године у I—VI. и положило све испите 140 ученика и ученица, а успели су овако:

из I. прелази	37,	понавља исп.	12,	школу	10
" II.	" 15,	" " 9,	" 4		
" III.	" 10,	" " 6,	" 6		
" IV.	" 4,	" " 4,	" 3		
" V.	" 4,	" " 6,	" 0		
" VI.	" 3,	" " 5,	" 2.		

Из овога прегледа види се да се боље успело с ђацима прва три разреда. Томе је узрок што су за последње три године улазили у гимназију спремнији ученици но пређашњих година.

3. Пошто сам казао, како се успело у наукама, изложићу и како су ученици походили часове. По разредима било је изостанака:

у I. оправданих	1247,	неоправданих	827
II.	" 841,	" 301	
III.	" 505,	" 365	
IV.	" 299,	" 171	
V.	" 271,	" 188	
VI.	" 461,	" 579	
VII.	" 251,	" 94.	

На једног ученика долази по разредима:

у I. оправданих	15,40,	неоправданих	10,21
II.	" 21,25,	" 7,52	
III.	" 16,29,	" 11,78	
IV.	" 15,27,	" 11,40	
V.	" 14,26,	" 9,89	
VI.	" 25,61,	" 31,16	
VII.	" 19,31,	" 7,23.	

У целој школи долази на једног ученика оправданих 18,32, а неоправданих изостанака 11,41.

4. Овде је најзгодније и да кажем како су се ученици понашали у школи и ван ње. То се најбоље види кад се изложе казни, које су употребљаване ради поправке.

По разредима кажњено је:

У I. р. по један пут	16	ученика
" два "	6	"
" три "	3	"
" четир пута	1	ученик.

Свега је била 41 казна, од којих су две саветске, 22 директорових а остало разредног старешине.

У II. р. кажњено је 12 ученика и то:

по један пут	5	"
два "	3	"
три "	3	"
четир пута	1	ученик.

Од 25 казни, којима су кажњени ученици II. р., 3 су саветске, 7 директорових а 15 разредног старешине.

У III. р. кажњено је 10 ученика и то

по један пут	9	"
два "	1	ученик.

Свега је било 11 казни, 2 саветске, 4 директора и 5 разредног старешине.

У IV. кажњена су 3 ученика — двојица по један пут и један два пут. Све су казне разреднога старешине.

У V. кажњена су четворица — један један пут, један два пут а двојица по три пута. Казни су 2 од савета, 3 од директора и 4 од разредног старешине.

У VI. р. кажњено је 13 ученика са 18 казни, од којих су 4 саветске, 6 директорових а остале разреднога старешине. Од 13 ученика 9 је кажњено по један пут, двојица по два пута и двојица по три пута.

На послетку у VII. р. кажњена су 2 ученика са 4 казне и то један један пут а један три пут. Казне су 1 од савета, 2 од директора и 1 од разредног старешине.

5. Према овоме, што сам напред навео, види се, да се најбољи успех постигао у I., за тим у III. и II. разреду а најлошији у VI. За што је тако, види се из њиховог неуредног посеђавања школе.

Но и поред овога има још општих сметња бољем напретку. Најважније су у томе што се овај завод још није попунио довољним бројем наставника. Држим да би се веома макла напред настава, кад би школа добила још једног наставника за математику и једног за природне науке и кад би се геометријско цртање узело од учитеља цртања и краснописа. Поред тога на школу има лош утицај и то, што се никад до сад нису у своје време отпочела предавања из свију предмета, него су редовно остајали често веома важни за дуго без наставника. Ово учини да ученици, не ушавши одмах у почетку школске године свом снагом у посао, брзо малакшу и попусте јако.

Поред овога ова је школа имала злу судбину, да су у последње разреде долазили из других завода ученици, који траже где ће лакше проћи.

6. Сами наставници вршили су уредно своју дужност. Без преке потребе није нико изостајао од школе.

7. Наставници су предавали предмете по програмима, који су прописани. Предмети су свршени овим редом: српски језик и хришћанска наука у I. р. у Јануару; српски језик, земљопис и хришћанска наука у II. и IV. у Фебруару; латински у V., немачки у VII. и земљопис у I. месеца Марта; литература, латински, француски, историја општа, геологија и алгебра у VII, стари словенски и француски у V, немачки у I, V и VI, земљопис у III. и IV., српска историја у III, ботаника у II., хемија у V., аритметика у II и алгебра у IV. у Априлу; све остало завршено је у Мају. Но има неколико предмета који се никако нису могли довршити. Тако из познавања човека није предавано о органима за дисање, о гласу, говору и крвотоку; из зоологије последња два кола; из биологије у VI. о постанку и развоју организма, а у VII. пето, шесто и седмо коло; из антропологије и дијететике није све довршено; из алгебре у VI. остали су верижни разломци, неодређене једначине и појам о функцијама; из геометрије у VII. сверна тригонометрија и основи равне аналитичне геометрије и на послетку у IV. р. завршила су се предавања из српске историје првом владом Кнеза Милоша. Сви ови предмети, осим последњег, нису се могли довршити, јер су из њих доцније отпочела предавања, а овај последњи с тога што наставни програм много изискује а број часова је мали. Геометријско цртање није довршено због болести наставника. Извршењу програма као и самоме успеху смета што се нису могла попунити празна наставничка места одмах у почетку шк. године.

8. При предавањима ученици су се служили штампаним књигама, које су прописане за гимназије. Писање се избегавало где је год било могуће. Но да би се могли извршити програми, морало се негде и бележити а негде и писати, иначе се не би могли потпуно извршити. Тако све се писало из литерарних облика, немачке и француске синтаксе, српске историје у III. и у IV. све до четврте периоде, литературе у VI., из биологије цео увод, из геологије по Хохштетеру а из Хемије у V. по Роско-у. Још су ученици

бележили предавања из геометр. и алгебарске анализе по Халерштајну и из Физике механику чврстих и течних тела и светлост по Рајсу. Овако се морало радити, јер за неке предмете никако нема књига, неке у извесним партијама не одговарају програму, а неке су сувише застареле.

9. Испити из свију предмета извршени су по распореду од 4—27 овог месеца, а трајали су просечно у I. р. 6 часова, у II. 4 ч., у III. р. 3 ч. 45 мин., у IV. р. 3 ч., у V. 3 ч. 28 мин., у VI. р. 4 ч. и 13 мин. — У I. р. најдуже је трајао из рачуна 8, а најкраће из немачког језика 4 ч. и 40 мин.; у II. р. најдуже из рачуна $6\frac{1}{2}$ ч., а најкраће из хришћанске науке 3 часа; у III. р. најдуже из физике $5\frac{1}{2}$ часова а најкраће из геометр. цртања, хришћ. науке и земљописа по $2\frac{1}{4}$ ч.; у IV. р. најдуже из геометрије 4 а најкраће из хришћанске науке 2 часа; у V. најдуже из геометрије 4 а најкраће из литерарних облика $2\frac{1}{6}$ часа и у VI. најдуже из геометрије $6\frac{2}{3}$ ч., а најкраће из биологије и опште историје по 3 часа.

10. Школа ова располаже доста добрим научним средствима. Природне науке увек се објашњују огледима и доњујују екскурзијама. Али да би се могло све по програмима показати ученицима, нужно је допунити физички кабинет справама које су означене у прилогу I. и хемијску лабораторију справама и препаратима што је означено у прилогу II. На послетку, као што сам поменуо и у извештају за прошлу годину, школска је књижица веома сиромашна. Готово никаквих осим српских књига нема за физику, зоологију, ботанику, математику, космографију и стране језике. Држим да би се књижица најбоље могла попунити кад би се самој школи одредило што новаца годишње на набавку књига. Међутим могло би се уредити да гимназијски савет изради списак књига за набавку, која би се могла извршити истом пошто министарство одобри, ако се иначе нема вере да ће савет сам знати, које књиге ваља набавити.

11. Још ми остаје да кажем о школској згради. Гимназија је смештена у приватној кући, која је угодна и доста пријатна. Ако се у Нишу,

као што је прилика, отвори виша основна школа за мушку и женску децу, ова ће кућа бити довољна за трајања уговора о закупу.

Бр. 255.

30. Јула 1884 год.

у Нишу.

Директор нишке гимназије,
М. МАРКОВИЋ.

II

Чачанске ниже гимназије

Према наредби г. министра од 17 Маја 1880 г. Бр. 2273, част ми је поднети г. министру следећи извештај о стању чачанске ниже гимназије за школску 1883-4 г. поверене мојој управи.

I О броју ученика при упису и на крају школске године, успеху и њиховом владању

1. У почетку школске године уписало се у сва четири разреда 95 ученика, и то: 89 мушких и 6 девојчица. У појединим разредима било је: у I р. 27 (25 м. и 2 д.), у II р. 27 (25 м. и 2 д.), у III р. 18 (16 м. и 2 д.) и у IV р. 23 мушких.

2. У току школске године оставило је школу 14 ученика и то:

а) из разних узрока: 7 (у I р. 3, у II и III р. по 2);

б) због болести: 3 (у II, III и IV р. по 1);

в) отишли у други завод: 2 (из III и IV по 1);

г) искључен без права на испит за ову школ. годину: 1 (из II р.);

д) изгнан је из овог завода: 1 (из III р. због крађе, што је и г. министар одобрио).

3. Ову школску годину довршило је и полагало испите 81 учен., и то: 75 мушких и 6 девојчица. — По разредима је било: у I р. 24 (22 м. и 2 д.), у II р. 24 (22 м. и 2 д.), у III р. 12 (10 м. и 2 д.) и у IV р. 21 мушких.

Од ових ученика и ученица прешло је у старије разреде *на чисто*: 60 ученика (54 м. и 6 д.), и то: из I у II р. 16 (14 м. и 2 д.), из II у III р. 18 (16 м. и 2 д.), из III у IV р. 8 (6 м. и 2 д.), и из IV р. 18 мушких.

Понављају испите: 15 ученика у I, II и III р. по 4. и у IV р. 3 (сви мушки).

Понављају разреде: 6 ученика. У I р. 4 и у II р. 2 (сви мушки).

4. Успех је у наукама био следећи:

а) одличних: 2 (у II и IV р. по 1);

б) врло добрих: 25 (у I р. 5, у II р. 9, у III р. 4 и у IV р. 7);

в) добрих: 33 (у I р. 11, у II р. 8, у III р. 4 и у IV р. 10);

г) слабих: 21 (у I р. 8, у II р. 6, у III р. 4 и у IV р. 3), рачунећи укупно ученике који понављају испите и разреде.

5. По владању било је:

а) „по закону“: 75 (у I р. 23, у II р. 17, у III р. 15 и у IV р. 20);

б) „није у свему по закону“: 18 (у I р. 4, у II р. 9, у III р. 2 и у IV р. 3);

в) „није по закону“: 2 (у II и III р. по 1).

6) Награду у књигама и похвалним листовима с погледом на одличан и врло добар успех и владање „по закону“ добило је: 27 ученика (у I р. 5 м., у II р. 10 (8 м. и 2 д.), у III р. 4 (3 м. и 1 д.), и у IV р. 8 мушких.)

7. Кажњено је ученика, и то:

а) одлуком савета професорског: 13 (у I р. 3, у II р. 6, у III и IV р. по 2);

б) заступ. директора и разред. старешинама: 33 (у I р. 7, у II р. 12, у III р. 9 и у IV р. 5).

8. Озбиљних случајева непослушности није било.

II О настави

Предмети су предавани по прописаним програмима, сем Немачког језика, који никако није предаван, и то:

1. *Наука хришћанска* предавана је по прописаним учебницима у сва четири разреда. По разредима је свршена: у I р. 23 Маја, у II р. 8 Маја, у III р. 19 Маја и у IV р. 30 Марта.

Дела којима се је г. вероучитељ, сем учебника, при предавању служио, навео је следећа:

а., Житија светих;

б., Огледало хришћанске добродетељи од Н. Ђ. Вукићевића;

в., Писма о служби божијој од А. Н. Муравјева.

2. *Српски језик* предаван је по програму и свршен: у I р. у половини Марта, у II р. у почетку Фебруара, у III у другој половини Марта и у IV р. у почетку Априла.

Ручна је књига ђацима била Српска граматика од Ст. Новаковића, а наставник вели да се служио још и делима Ђ. Даничића.

3. *Немачки језик* није предаван у току целе школске године, јер наставник за тај предмет није баш постављен.

4. *Географија с космографијом*. а) *Географија*, у сва четири разреда предавана је по В. Карићу. Свршена је у I, II и III р. око 20 Фебруара, а у III р. крајем Априла. — б) *Космографија*. Предмет је диктиран, и то: по Малинвиу и Буренину, а један део — о сталним звездама и њиним констелацијама по Локијеру. Космографија је свршена крајем Маја, а диктандо износи 8 табака.

5. *Историја Срба* предавана је у свему по програму. Предмет је свршен у III и IV р. почетком Јуна. Ручна је књига ђацима била Крстићева историја. Сем те историје предмет је још и диктиран. Диктандо износи у III р. 25, а у IV р. 10 табака. У том диктовању за ученике III р. наставник се служио следећим делима и писцима: Летописи матице српске; Историјама — Видаковића, Медаковића, Мајкова, Калаја и Рајића; Историјским споменицима јужних словена од Јагића; чланцима из Годишњице (Н. Чушића), у колико се односе на српску историју; *Ворба južnih Slovena X и XII века* од Ф. Рачкога; чланцима Гласника и Отаџбине о српској историји; Матковићевим чланцима; Ч. Мијатовићем и његовим радовима — У диктовању историје за ученике IV р. наставник се служио историјама: Ранкеа, Нила Попова, Мемоарима проте Ненадовића, Устанак српски од 1806—10 г., Правитељствујушчи совјет од В. Караџића, Грађа за српску историју од В. Караџића и другима.

Наставник Географије с Космографијом и Историје Срба даље у свом извештају вели још

и то: да би поверене му предмете још раније свршио, само да није са фамилијарних узрока читав месец дана од дужности одсуствовао, које му је од стране г. министра одобрено. За време његовог одсуства одређен је био други наставник да га заступа, и то само за историју у IV р.

6. *Познавање човека* предавано је по књизи: „Познавање човека и неговање човечијег тела“ од Љ. Миљковића. Предмет је допуњаван наставничким белешкама, а свршен је концем Априла. Наставник је у току целе године поред два часа недељно узео још један час ванредан само да предмет што пре сврши.

7. *Ботаника* је предавана и то: анатомија биљака по Лајнису; органографија, систематика, фитогеографија и анализа биљака по „Флори околине Београда“ од Панчића. Предмет је свршен концем Априла.

8. *Зоологија* је предавана по књигама: Б. Црногорца и Покорног, и допуњавана је наставничким белешкама по Брему, Беницу, Лајнису и Томеу. Предмет је свршен концем Марта.

9. *Хемија* је предавана по књизи Мите Петровића, и допуњавана је белешкама, и то, цео њен општи део. Предмет је свршен у половини Маја.

10. *Минералологија* је предавана и то: кристалографија, физичке и хемијске особине минерала и петрографија по Панчићу, минерографија по Покорноме и Хофману (Русу). Предмет је свршен у половини Маја.

11. *Рачуница*. Ученицима I р. била је ручна књига Мочнигова рачуница I део и М. Мијајловића I; ученицима II р. била је ручна књига Мочник I део и М. Мијајловића II, а ученицима III р. била је ручна књига Мочник I и II део. Прости и десетни разломци предавани су по предавањима Ст. Д. Поповића, која су штампана у „Просвет. Гласнику“. За познавање метарских мера наставник се искључиво служио књигом — „Метарске мере“ од Д. Нешића.

12. *Алгебра* је свршена концем Маја. Ручне су књиге ученицима биле: Хабера у преводу од Ст. Марковића и Р. Пејића. Наставник се служио у предавањима још и овим делима: Мошник, Al-

gebra für Ober-Gymnasien и Рачунским задацима од Ђ. Мишковића (једначине).

13. *Физика* је свршена концем Маја. Ручна је књига ђацима била „Физика“ од Мите Петровића, и допуњавана је наставничким белешкама, које износе 3 табака. Наставник се при предавању служио скромном Боповом збирком и физикама: Dr. C. Baenitz'a, Schule d. Physik од Dr. Joh. Müller'a и Dr-a Joh. Crüger'a, као и експериментал. физиком од Ганоа и Dr-a J. Frick'a, Anleitung zu phisikalischen Versuchen.

14. *Геометријско цртање*. Предмет је свршен у I р. 10 Априла, у II и III р. 10 Маја. Ученицима била је ручна књига од Ј. Дерока. Наставник се за овај предмет служио још и овим делима: Попул. геометрија од Ст. Марковића, Практ. геометр. од К. Шпанића и Наука о геометр. цртању од Д. Јовановића.

15. *Геометрија*. Ручна је књига ученицима била Геометрија од Ст. Марковића. Наставник се при предавању служио још и овим делима: Популар. геометр. од Ст. Марковића и Практичном геометријом од Д. Шпанића. Предмет је свршен 10 Маја.

16. *Цртање, лепо писање и телесно са војничким вежбањем* извршено је по програму у толико, у колико је и сам завод имао средстава за предавање цртања и гимнастике.

Писмени су задаци у школи на часовима давати према члану 3 (I) „Правила о писменим задацима и т. д.“ а из следећих предмета: српског језика, рачунице, алгебре, геометр. цртања, геометрије и космографије. Резултат је од тог рада врло побољан, јер се истим видило колико је који ученик имао самосталног знања у наведеним предметима.

III Књижница. Ма да има приличан број књига по количини, ипак од истог једва се мали број с коришћу може употребити и то понајвише за српски језик. Прека би потреба била да се за књижницу овог завода набави по приложеном % списку књиге, карте, атласи и слике; које би служиле не само за наставу, него би од користи биле и за професорске испите.

Књижница ове школе уређена је према наредби ПБр. 1007/82.

IV Природњачки кабинет врло је сиромашан, јер има за физику и хемију само Бопову збирку. Крајње је време да се овоме заводу пошљу апарати, препарати и друге збирке тражене под 14 Децембром Бр. 292. г. 1882 и под 20 Фебруаром т. г. Бр. 25.

У току ове школске године потписани се у два пут обраћао писмено овдашњој општини и то 31 Јануара т. г. Бр. 15 и 31 Марта Бр. 69, кад ће да набави јестаственичку збирку за ову школу, и да ли ће по обећању своје од 6 Маја 1875 г. Бр. 1443 за горњу цел давати овој школи за три године по 100 талира на годину! Општина ми је на горња потраживања писменом од 4 Јуна т. г. РМ 412 одговорила следеће:

„Одбор општински донео је своје решење да се гимназији оvd. даде у овој години 100 талира за набавку учила, као што је то и раније обећао; — во пошто за сада нема у каси тих пара, докле се општински приходи не прикупе, то вам

суд за сада горњу суму не може послати, а чим се горња сума буде прикупила, суд ће одма по решењу одбора поступити.“

Према томе управа ће ова, чим наведену суму од општине добије, послати је г. министру за набавку горњих учила.

V Школска је зграда општинска и она је оправља. Она за сада према оваком маленом броју ђака одговара намењеној потреби, али кад би се број ђака удвоио и кад би се према пропису направиле нове скамије, она би са својих малих локала била неподесна за школу. Сем тога она има малену авлију тако да деца између часова немају гди да се окрену, нарочито с тога, што на доњем спрату постоје још 3 разреда оvd. основне школе.

Бр. 164.

12 Јула 1884 год.

у Чачку.

Заступник директора чачанске
ниже гимназије, професор,
ЉУБА ЂИРГОВИЋ.

ИЗВЕШТАЈИ ШКОЛСКИХ НАДЗОРНИКА

О ИСПИТИМА У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА

за 1883—84 школску годину

I

ИЗВЕШТАЈ

г. Сретена Пеливановића професора, о основним школама у округу врањском

Прегледао сам школе у округу врањском и вароши Врањи и част ми је о њима поднети Вам извештај.

У прилогу под % прилажем „Статистичку грађу о броју ђака“, „Преглед стања школских зграда“, „Оцене о успеху и чистоћи у школи појединих наставника“, „Списак школâ, којима што треба“, „Списак наставника и наставница и њихов начин предавања“, „Списак ђака, који су самовољно напустили школу,“ и „Извештај о при-

ватној школи Црновунаца на Врденику под Великим Стрешером.“

Да пређем на поједине предмете.

Наука хришћанска. Скоро штампани програми за основну школу знатно су припомогли те су се наставници могли управити према овом предмету да га боље и лакше предају но што су то до сада чинили. Колико сам могао приметити за време испита, хришћанска се наука не предаје више од речи до речи, но само у лакој приповедању и учењу Христових прича, тумачењу празника, Молитве Господње, Символа Вере и т. д.

Српски језик. Предаје се још по старом начину. Још се чита онако брзо, бесмислено, а што је најгоре, кад се упита ђак да исприча

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

приповетчицу, коју је прочитао, понавља је на памет од речи до речи као да из књиге чита. Ово долази нешто отуда што наставници не пазе и не упућују ђаке на правилно читање а нешто и од тога што ученици често више пута пређу читанку до испита па им читање од многог понављања постане механично. Кад се ово деси, ту би требало, мислим, да наставници поред прописане читанке дају деци на читавање и по коју лаку књижицу из школске библиотеке па би монотоност у читању читанке избегли. — Распознавање врста речи иде доста добро; ученици из виших разреда доста лако погађају које је врсте која реч, сем прилога и предлога.

Изузетак од овога, што горе поменух, чине четири школе, где је српски језик у свему предаван како треба.

Рачун. Лане, кад сам био надзорник у крушевачком округу, казао сам у извештају да је рачун најбоље изучаван од свију предмета. То сам казао по томе, што су наставници скоро подједнако обрађивали усмену и писмену страну рачуна, док ове године у школама врањског округа то је занемарено и рађено је махом писмено рачунање. При испитивању ђака из овог предмета приметио сам да слабо који ученик може решити сам усмено задатак, који прелази преко 300, док му не помогне наставник. Шта више ђаци нису ни толико извежбани да могу упамтити и који осређан задатак, који им се да. — Учење метарских мера стоји слабо по свим школама; предавано је само нешто о мери за дужину и тежину, а о осталим новим мерама скоро нема ни помена. Наставници се изговарају да они предају по програму а тамо нише само „десетне мере“. По мом мишљењу у програму би требало потанко назначити шта поименце треба учити од десетних мера. Још би ваљало завести рачун с десетним бројевима у сва четири вида, јер нове мере већ ступају у живот и у нас.

Земљопис је предаван добро, само мање нису ученици цртали, јер је цртање ове године заведено.

Историја Срба предавана је с успехом, нарочито у трећем разреду.

Познавање човека. Успех би из овог предмета био већи, и ако се предаје без слика и пренарата, само кад би наставници боље пазили на његову терминологију. Ради објашњења да наведем који пример. Горњи уд човечији има четири дела: раме, мишицу, лакат и руку. У школи се предаје: раме се не спомиње, мишица се зове рамењача, мишична кост и мишица како у којој школи а рука се свуда зове шака. Даље, рука се дели на корен, длан и прсте, а требало би да се дели на ручје, доручје и прсте. Кад бисмо сад оставили човека и прешли на коју вишу животињу, на прилику на коња, и ту хтели да применимо све термине горњег човечијег уда и горњи уд коњски, видели бисмо да би нам покушај био залудан. Настава у основној и вишој школи треба да има следствености а не да ђак у једној школи учи једно а у другој школи друго име за једну исту ствар.

Јестаственица, и ако се предаје с вољом, још не може да се одомаћи у нашим школама. Узрок је томе, што се наставници не упуштају у анализу организама па ма то било и површно, и што организме, који су им потребни за разред, не проучавају у околини но читају књиге па само о користи ове животиње или оне биљке предају, а главну ствар, правилан опис изостављају. Од тешкоће до лакоће често је само један корак, кад би наставници управили свој рад како треба, нема сумње да би и с мање труда, но што су га до сада полагали само око користи ове или оне организоване јединке, постигли далеко већи успех.

Цртање није предавано у вишим разредима по програму, јер је ове године заведено. Цртање и прегледе треба и за њ известити, као што је учињено за краснопис.

2 Јула 1884 године

Пирот.

повизап

СРЕТЕН ДЕЛИВАНОВИЋ

надзорник за округ врањски.

II ИЗВЕШТАЈ

г. Драгољуба Јовановића, професора, о основним школама у округу крагујевачком (осим вароши Крагујевца)

Према наређењу господина Министра просвете и црквених послова под ПБр. 3.722 од ове године, ја сам прегледао основне школе у округу крагујевачком (сем вароши Крагујевца), и по свршеном раду част ми је поднети свој извештај.

Пре него што бих прешао на то, да говорим о стању наставе у школама, које сам походио, сматрам за дужност, да на првом месту упознам господина Министра са приликама, у којима се наше основне или народне школе у овом округу налазе.

Ма да се новим законом о основним школама ишло на то, да се на првом месту ујамче услови за правилан и користан рад у школи; да се наставници поставе у положај, да одговоре ономе што се од њих данас тражи; — могу рећи, да је слаба вајда од свега тога у пракци што се је желело, као и то, да је најбоља воља законодавчева, која се огледа у самом закону, поготову омашена. Давно је речено, да су у заман и најбољи закони, кад вршиоци нису на свом месту, јер онда сва наређења законска бивају махом проиграна.

Као једна од највећих тешкоћа, коју су подносили наставници основних школа до новог закона, била је та, што су уписана деца у школу врло неуредно упућивана. Овим законом ишло се баш на то, да се поменути сметња отклони, те да се даде могућност учитељима, да могу озбиљно радити на свом тешком али и узвишеном послу. Та је мисао и руководила законодавца, те је установио и школске одборе, којима је у закону јасно обележио њихов делокруг.

Но све још то није доста, кад се поменути закон о школама не врши као што треба, но се тражи начин свуда како да се наређења законска изиграју.

По мом мишљењу, велика је погрешка, што одбори школски не оверавају у књизи уписници, колико је ђака и за који разред уписано, а то

би требали да чине у почетку школске године. Сем тога, не настојавају, да се деца уредно упућују у школу, те отуда и данас налазе се у дневницима скоро сваке школе силни неоправдани изостанци, којима се наставници основних школа бране, што нису онолико урадили, колико су требали према одређеном програму. У многим школама, одбори изричу казни над родитељима за недолазак деце, али која вајда од тога кад се те казне не извршују. Ако једну школску општину чине више села, па још из два среза или често и округа, онда се порађа међу њима сукоб о снабдевању школе нужним потребама. Председници школских одбора изричу казни над кметовима села, која су у заједници, али немају могућности у пракци и да изврше њихове осуде. Полицајске власти не чине никакву пресију над кметовима, нити их упућују на вршење закона, правдајући се пред учитељима, да нису надлежни мешати се у ствари, које засецају у радњу школских одбора; јер одбори, веле, стоје у непосредном односу са Министарством. Такви узроци чине, те су, да не речем све, али на сигурно већина школа остале у истом стању као и пре новог закона.

И ако се по одавна дижу тужбе од појединих надзорника школа, што су на више места у Србији школе у истој авлији са судницама, ипак и данас, у више села, школе су баш уза саму судницу. Држим да би једном крајње време било, да се препоручи општинама, да изместе суднице, и да оставе школу поштеђену од којекаких рђавих утисака, који штетно утичу на морал још нејаке деце.

Поред тога, што су учионице у већини школа, које сам походио, тескобне и неподесне, тако исто и клупе ђачке не одговарају ни приближно пропису; па с тога би било желети да Министарство пропише: какве клупе требају да набаве општине, од којих неке су приступиле и зидању нових школа, те да се ослободе деца мука, које су подносила досада у оваким посве несупретним седиштима.

Из извештаја прошлогодишњег надзорника, могло је Министарство уверити се, у каквом се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

стању налазе школе у овом округу; које би ваљало као посве неударне и штетне за децу за-творити, а које опет проширити, те да за време послуже намењеној цели. Да не бих парафра-зирао оно, што је мој претходник у свом извеш-тају напоменуо, ја ћу у засебном прегледу под % у кратко навести, које би школе према прошло-годишњем премеру ваљало затворити, а које опет проширити.

Стојећи на земљишту наших потреба и при-лика, ја сам вагда заступао ту мисао, да се број школа у Србији ограничи на што мању цифру, али добрих и у свему снабдених, које би ипак могле примити исти број ђака. На што је ова децентрализација и гомилање школа из дана у дан, кад су многе општине слабе и нису кадре да издржавају школу, чиме се само отежава рад и задаје излишна прениска са Министарством. Ја држим, да би било боље за наше прилике, кад би срезови издржавали школе своје, и кад би се свуда у нашим основним школама на селу увео заједнички живот.

Много смета правилном раду у нашим сео-ским школама, што деца не добијају уредно од својих родитеља потребе школске. Која су сиромашна — а таква чине скоро свуда већину — па још ако су удаљена од школе, принуђена су још из малена да се навикавају крађи, да подкра-дају своје другове, а то утиче штетно на морал нејаке још деце. На више места наставници су ми се жалили, да су од својих новаца мо-рали утрошити на потребе ђачке, што им роди-тељи нису доцније хтели признати.

Зарад образовања самих наставника, ја бих био тог мишљења, да Министарство снабде све школе са потребним бројем добрих и поуч-них књига. Овако и на овај начин, многи од наставника, и при најбољој вољи за рад, нема-јући прилике да прате сувремену школску ли-тературу, изгубе се и постану површни за не-колико година. Наравно да од тога свега трпи опет школа и омладина, која треба да пође на-пред у свом образовању.

Но да пређем сада и на саму наставу у нашим основним школама, имајући пред очима

постојећи план и нацрт програма за предавање прописаних предмета. Могу рећи упоредно, да је настава у школама овог округа рационалнија и сувременија, но у школама, које сам походио прошле године у београдском округу. Код бољих наставника, који су свесни свог позива, који раде збиљски у школи, нашао сам, да су потпуно урадили онолико колико се тражи према програму, ма да су имали велики број ђака и поврх тога четири разреда. Лошији пак наставници, нису могли савладати програм, правдајући се, да су им деца неуредно долазила у школу. Код њих сам нашао, да су се држали у предавању више застарелог механизма, и понајвише књига и дик-тата. Који су пак то наставници, види се из квалификације, коју у прилогу под :: прилажем. У опште примећује се у нашим школама, да се деца ретко навикавају на саморадњу и мишљење, а нарочито из рачуна и познавања природе. Некако сви поготову наши наставници основних школа, где год сам долазио, слабо полажу на екскурзије, које су по мом мишљењу важније од свеколиког предавања у школи.

У многим школама деца читају монотono, изговарајући само поједине речи без разумевања. Не пази се ни у колико на интерпункцију, те отуда и читање је свуда механично и нелогично. Чланци из читанчице, махом се од речи до речи на памет и оним истим редом причају.

У Географији се слаба или никаква пажња поклања изради карата, као што сам то при-метио и код цртања. Многи су само површно предавали цртање по програму, правдајући се тиме, да га и сами не знају.

Са писањем далеко боље стоји.

Гимнастици, као и певању, слаба се пажња поклања у нашим школама.

Што се тиче васпитног дела, могу рећи, да је ова страна у нашим школама најмање заступљена. Деца су на првом месту у млађаном свом животу под утицајем околине, куће и при-лика у којима се свакодневно крећу. Школа овака као што је, најмање може на њих деј-ствовати, па ма у њој радили најбољи педагози.

Међу другим школама, које сам походио, имао сам и две продужне школе да прегледам и то: у Рачи и Лапову.

Веома ми је непријатно, што морам констатовати, да је резултат добивеног знања у овим двама школама посве слаб, да не речем никакв. Наставници, при свој доброј вољи, нису могли урадити ни приближно ономе што је требало да се постигне; јер школски одбори, као што су ми и сами признали, нису могли натерати децу да долазе у школу, која су већ на занату или у трговини. Сила је муке требало, да се наморају да дођу неколико пута у години, на и на сам дан испита, као што сам се могао и сâм о томе уверити. Сем тога, неким наставницима оскудева и способност у предавању појединих предмета, а нарочито из пољске привреде и опште историје. Ако се на првом месту не створе услови у нашој земљи за продужне школе и за извршење програма, ја не бих био тог мишљења, да се оне за сада отварају. Како се може на прилику предавати пољска привреда у нашим школама, кад нема на првом месту за то спремних снага и потребно земљиште, које би служило као неко опитно добро? Или да се предаје физика без апарата и експеримената нужних?

На завршетку имам да напоменем о администрацији, да је она свуда уредно вођена, а исто тако немам ништа да приметим противу реда и чистоће у нашим основним школама.

5 Јула 1884 године
у Врнцима.

понижан

ДРАГОЉУБ Ј. ЈОВАНОВИЋ

Ивасланик Мин. Просвете за преглед школа
у окр. крагујевачком.

III

ИЗВЕШТАЈ

г. Михаила Банића, професора, о основним школама у црноречком округу

У времену од 29. Маја до 27. Јуна о. г., дакле за 30 дана, рачунајући у то, и пут до

црноречког округа и натраг, прегледао сам, према наређењу господ. министра просвете од 25. Априла о. г. ПБрој 3722, а држећи се тачно упутства од 1. Маја о. г. ПБрој 3091., свега 29 мушких и женских основних школа у црноречком округу, и 1 продужну школу у вароши Зајечару; и, по свршеном прегледу свију ових школа, част ми је, да поднесем господ. министру просвете овакав извештај.

Услед зимушњих неприлика у ономе крају, немају наставнике: кривовирска, луговичка, валакоњска, г. бело-речка и в. изворска школа; звезданска пак не ради, што јој постављени наставник, као што ми рече школски одбор, није никако ни долазио; а I разред мушке школе у Злочу нема наставника с тога, што је пређашњи из службе отпуштен, а други није ни постављан. Према овоме, у ни једној од ових школа нисам никакве испите ни могао да држим; али сам опет, ради потребних статистичних података, у сваку од тих школа свратио, изузев в. изворску, која ми беше с неруке, и за све сам набавио поменуте податке, осим за в. изворску и валакоњску школу. Суд в. изворске општине известио ме је писмом, да није могао да ми пошаље уписницу у Зајечар с тога, што је нигде нема; а у Валакоње сам свраћао сам двапут, па опет не могох наћи, да је бив. учитељ ма где прибележио број уписаних ђака у валакоњску школу, а у почетку 1883-4 шк. год.

Од свију школа, у којима сам држао испите, било је:

са по 4 разреда	13	школа
„ „ 3	4	школе
„ „ 2	3	„
„ „ 1	9	школа

У почетку ове школске године уписао је 1567 ђака, и то: 1330 ученика и 237 ученица.

Походило је школу до краја године 1142 ђака, и то: 955 ученика и 187 ученица.

Било је на испиту 960 ученика и 183 ученице, дакле свега 1143 ђака.

У прегледаних 29 школа радило је 18 наставника и 11 наставница.

Нашао сам да је:

успех <i>одличан</i> ,	код 4	наставника	и 2	наставнице.
„ <i>врло добар</i> ,	„ 6	„	„ 2	„
„ <i>добар</i> ,	„ 5	„	„ 6	„
„ <i>слаб</i> ,	„ 1	„	„ 1	„

Према овоме је општи резултат успеха у раду, у свима школама црноречког округа а у 1883|4 шк. години, $3\frac{2}{3}$. —

У црноречком округу има доста добрих *школских зграда*, и ако ни једна није грађена према правилима о грађењу школа. Но опет има и таквих зграда, односно учионица, које су, по својој доброты, испод сваке критике. Најбоље су, највеће и најлепше школске зграде у Кривом виру, Лукову, Јабланици, М. Извору, Бољевцу, Валакоњу, Злоту, Ласову, Заграђи и Брестовцу, док су најмање и најгоре: вратарничка, грљинска, оштрељска, борска, г. бело-речка и вражогрначка школа.

Нека ми је дозвољено, да, ради бољег појма, о несрећном изгледу последњих зграда, само о једној од њих опширније проговорим. Ја узимам за то вражогрначку учионицу, која је својина приватнога лица. У тој учионици, чија је запремина 94,080 кв. м., и која, према томе, може да прими само 20 ђака, учило се ове године, ни више ни мање, него управо 58 ђака, дакле скоро трипут виша, но што их је могло у тој соби да стане. И с тога су се ова јадна деца целе године, такорећи, гурала и гушила у овој соби, док се ни како не може казати да су у њој седла. Због претеране тескобе, ја сам, при држању испита, био принуђен да наредим, да се из те бедне учионице избаце три клупе на поље, како бих могли ја, учитељ и оно мало гостију у њој седити, и како би прозвани ђак могао, колико толико, угодније прилазити к табли.

Школски је намештај у свима школама још све једнако старински и врло скроман. Многе имају тако мале табле, да нису ни за шта, а многе опет имају само по једну столицу. Клупе су, с врло малим изузетком, испод критике. Примера ради описашу клупе само грљинске и вражогрначке школе, од којих су оне, у осталим школама, по својој доброты, врло мало утекле.

У грљинској су школи клупе тако начињене, да се деца само главе виде, а ноге им висе, пошто не могу њима под да дотакну. У вражогрначкој опет школи, клупе су тако красно удешене, да су деца, кад седе и гледају у отворене књиге које су им на клупама, у опасности да сваки час, преко клупа, не попадају на под, или на своје другове, који су у предњим клупама. Сваки живи, па и школски одбор овакве једне школе, добро зна, да овакве клупе имају недогледних злих последица по дечије здравље. Па и опет за то, тима одборима још није по вољи, да ове клупе, које се с правом могу назвати накарадама, избаце из школа, и са новима и бољима их замену.

Поред свега настојавања и наређивања од стране министарства просвете, да се свака школа снабде са свима најнужнијим *училима*, мора се, на жалост, признати, да још има школа, које ни до данас не добише најпотребнија учила, и ако се позитивно зна, да су она свакој школи, настави десна рука. И није никакво чудо, што и успех у оваквим школама не беше задовољавајући. Школским одборима ових школа најозбиљније сам препоручио, да за своје школе, још до 15 Августа ове год., набаве сва недостајућа, а потребна, учила.

Књижнице скоро свију школа, које сам прегледао, сиротне су и у рђавом се стању налазе. Мало ће се књига наћи, које могу да користе наставницима. А кад се узме у обзир, да је већина наставника пука сиротиња, те не може за своје новце да набави потребне књиге, и да баш међу овима има и доста несрећних, а кад се зна, да се добром књижницом може врло много да учини, то мислим да би се добро учинило, кад би се наредило, да се, у најкраћем времену, свака школа снабде збиља са оним књигама, које ће учитељ моћи да разуме и које ће му у ствари моћи да помогну. При прегледању књижница уверио сам се, да је мало наставника, који су књижницу своје школе уредили као што треба.

Школска администрација још се не води тачно. Нарочито сам наишао на много наставника,

који не умедоше, према јасном и нарочито за то издатом распису, да воде школски дневник. Особито многи не знадоше, да изведу годишње резултате ученичке. До каквога су неразумевања у овој ствари дотерали неки наставници, најбоље ће потврдити ово што иде. И ако члан 4-ти правила о превођењу ученика основних школа из млађих разреда у старије, јасно каже, који ученик може прећи у старији разред, то сам опет за то, поред многих ученичких имена, нашао реч „прелази“, па ма да такве ученике наставник беше оценио, или само из српскога језика, или само из рачуна, или напоследку из ова два предмета, са slabим па чак и са рђавим оценама. Где год сам на овакве неправилности наилазио, ја сам их исправљао, читајући таквим наставницима поменута правила и објашњавајући им иста, да не би у будуће грешили.

Многи су наставници израдили и на испиту ми поднели *програме*, у којима беше, у кратким потезима, побележено све оно, што су преко године својим ученицима казивали. Најбоље беше израдио овакав програм вражогрначки учитељ; и пошто држим, да су ови програми, а нарочито онако израђени, као што га нађох код поменутога учитеља, корисни, то сам мишљења, да би требало наредити, да сваки наставник детаљно изради програм за сваки предмет, па ове програме да надзорник школски прегледа, исправља и наређује учитељу да, према њима, на испиту питања даје.

Списак књига и списак намештаја и учили имали су сви наставници, и оба ова списка водили су већином уредно. И *списак кажњиваних* ђака водила је велика већина наставника, јер га не нађох само код 2 наставника и 2 наставнице, који ми се правдаше тиме, што, као тобож, не беху казнили ни једнога ученика у току целе шк. године.

На овом месту, нека ми је дозвољено, да кажем, како је вођење списка казни од врло мале вредности, пошто од тога списка нема никакве поуке, никакве користи за сами ред и наставу; јер се мора признати, да ће вредан и способан наставник умети боље да води рачуна о реду у школи,

него ма каква и ма колика записивања имена ђачких у некакву књигу. Једно дакле с тога, што се вођењем овога списка ни у колико не постиже оно, на што је он намењен, а друго с тога, што се овај списак, ретко у којој школи, води савесно, мислим да га треба изоставити сасвим, и не трошити узалудно онолику хартију, нарочито за те спискове намењену.

Књига, у коју се уписују *наредбе*, вођена је само на 2-3 места, а више нигде. На место вођења ове књиге треба препоручити наставницима, да у највећем реду држе и чувају све расписе и сва писма, која школи буду долазила. Ово последње с тога напомињем, што сам у врло мало школа нашао, да је то уређено као што треба, и махом је све то тако растурено и разбацано, да се просто по 2 и више часова не би могао наћи какав распис, који је школи послат, не пре једне године, но пре једнога месеца.

Књига уписница води се у главном добро, само што неки наставници не уписују у њу сва ученичка имена на време, већ то раде доцније, у ма које доба године, па често и пред сами испит. Да се не би ово и у будуће догађало, треба заповедити, да сваки наставник у уписницу упише сву децу најдаље до 15. Септембра. И кад ово уради, онда да се, испод ђачких имена, потпише како наставник, тако и цео школски одбор. Даље треба наставницима заказати још и то, да, при уписивању деце у уписницу и у школски дневник, тачно пазе, да ђачка имена иду азбучним редом, и да се поред ученичког имена ставља само једно презиме, а не, као што сам видео да многи раде, име ученика, његовога оца, деде, па чак и прадеде, те тако напоследку излази, да сваки ученик има по три, а најмање по два презимена. Ово нарочито постоји код школа, које се налази у близине влашког елемента.

Напретку наставе у основној школи, много сметају врло честа, и, већином, ничим неоправдана *изостајања ђачка* од школе. Најуредније су деца походила вражогрначку школу, а најнеуредније бољевачку, подгорачку, злотску, грљанску, вратарничку и брестовачку.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

По члану 39 школскога закона, све ђачке неоправдане изостанке наставник је дужан да саопшти школском одбору на првој седници, која се састане, и школски одбор изриче казне дечијим родитељима или стараоцима. Но често се дешава, да се шк. одбор не састане не само у току једног, већ и у току више месеци. И кад би одбор радио свакога месеца, држао састанке, и на њима решавао о неоправданим ђачким изостанцима, опет би напредак школе много трпео, јер родитељи задржавају децу од школе, кад год им се прохте. За то, о тима изостанцима треба брже решавати, и свакога родитеља законом принудити, да своје дете шиље *уредно* у школу.

Да би се овом честом неоправданом дечијем изостајању од школе сигурније стало на пут, ја мислим да би била zgodна ова мера: „Чим који ђак изостане од школе, а родитељ или стара-лац није јавио учитељу да је болестан, учитељ да то одма јави школском одбору, чији ће председник примити учитељеву доставу, позвати ђачког родитеља и саслушати га. Ако на овом саслушању родитељ изосталог ђака изјави, да му је дете болесно, онда председник, опет *одма*, да о томе извести учитеља. У противном, ако т. ј. родитељ каже, да је својевољно задржао дете од школе, *председник је дужан да одма сазове школски одбор на састанак*, те да се таковом родитељу изрече заслужена казна, и ова, колико је год могуће пре, и изврши.“

Да се помогне школи, да се помогне наставницима, једном речи, да се учини те да на-става једном пође сигурнијим кораком напред, дошло се је, између осталог, и на ту мисао да се образује, при свакој школи, *школски одбор*, који ће бити у стању да више и боље уради за школу и њен напредак, него што је могло једно лице, које нам је израније познато под именом „школски старалац“. Мисао ова била је врло добра и племенита, али се је том приликом сигурно мислило још и то, да ће у ове одборе ући лица, која ће бити свесни својег позива, па да ће за то сваки члан таквога одбора и својски прионути, да се зблиља најбрже и најбоље помогне школи. Али, на жалост, ова последња

мисао није се могла свуда да оствари; јер се при већини школа наилази на такав одбор, који нема просто ни појма о својој задаћи, чији се само један а највише два члана знају да потпишу; или чије све чланове мора да потпише надзорник или учитељ, па они по томе да се само „закрсте“; чији се чланови, заједно са председником, скидаше дремајући, за време скоро целог испита, а та иста лица по свршеном испиту, на моја питања, не знају, ама баш ништа, да кажу шта су, у току целе године, у корист школе радили и урадили.

Каквих лица има у овим одборима, ја ћу, куриозума ради а са сажаљењем, напоменути, да сам с испита морао уклонити из учионице председника грљинског школскога одбора, пошто је за време самога испита *начинио био цигару*, док сам се ја пред таблом занимао са једним ђаком, и хтео је већ да ју запали и у школи да пуши.

Овако стоји са члановима одборским, који су тако мало свесни свога положаја, а како опет раде чланови, који се осећају свеснији свога позива, најбоље ће видети господ. министар из под Ж приложенога преписа писма, које је један члан једнога шк. одбора писао председнику истог одбора. Одавде се лако да извести, да шк. одбори, бар за сада, не користе школи у оној мери, у којој би то требало да буде.

Уз све поменуто долази, као природна последица, још и то, што многи председници неуредно позивају чланове на састанке. Примера ради наводим, да је одбор зајечарских основних школа, у току ове шк. год., имао до 1 Маја свега четири састанка.

За то, да би се школски одбор, односно његов председник, принудио, да тачно и уредно врши своју дужност, мислим да би требало прописати ово:

1) Свакога другог дана у месецу, да сеоски школски одбор среској, а варошки окружној власти, подноси на преглед свој рад прошлога месеца;

2) Ако власт, при прегледу поменутог рада, наиђе на небрижљивост, она немарљивца да ка-

зни, а акта одборска да врати одбору, у вре-
мену, које се одреди.

Напослетку, са разних узрока, мислим да
би згодно било, кад би се члан 64. шк. закона
изменио у овоме смислу; „Све казни, побројане
у члану 63. изриче министар просвете и цркве-
них послова, осим и т. д. до краја“. —

Ја се радујем, што могу да констатујем, да
се, са малим изузетцима, учитељи озбиљно труде
око свога и сувише тешкога посла. А била би
и грехота и срамота, кад то они сада не би чи-
нили, пошто су добро награђени, и пошто им суд-
ба од њих самих зависи.

Баш на овом месту, мислим да је најзгод-
дије, да напоменем, како су наставници, који су
радили ове године са по четири разреда, врло
тешко и са великим напрезањем изишли на крај,
пошто јако беху оптерећени и са множином на-
ставних предмета и са већим бројем ученика.
За то и беше тешко наћи наставника, који је,
радећи у четвороразредној школи и са 30, 40,
50 па и 60 ђака, могао све предмете, да по-
свршава. Од овога сјајне изузетке праве настав-
ници вражогрначке и грњанске школе, који су,
радећи са по четири разреда и са скоро 60 (55
и 58) ђака, потпуно исприли цео прописани
програм, и све, што је у њему, сјајно обрадили.

Сматрао сам за дужност, да све ово напо-
менем господ. министру у намери, да се овак-
вим наставницима што пре олакша, што ће се
опет постићи само тиме, кад се на сваку четво-
роразредну школу, која има преко 45 ученика,
постави још по један наставник, осим онога,
који се у таквој школи већ налази.

И приликом ове ревизије, као и пре две го-
дине, уверио сам се, да су вредним учитељима
од велике користи предавања, која се сваке је-
сени држе (у Пожаревцу, Краљеву, Нишу, и т. д.),
јер многи од њих остали би, без тих предавања,
на најнижем нивоу знања и наставничке спреме.
С тога би моје скромно мишљење било, да се
ова предавања на више, и то бар на три места
у Србији, сваке јесени, приређују.

Ја сам се, може бити, мало дуже задржавао
по школама. Ово сам онет чинио с тога, што

сам тек за дуже време могао да дознам, да ли
је наставник цео програм изцрпао и како је сваки
предмет обрадио, те да би му, према свему томе,
могао дати што праведнију и савеснију оцену.

Очито је, према свему ономе што сам ви-
део, да је настава у нашој основној школи, за
последњих неколико година, велики напредак учи-
нила, да је знање, које деца добијају већином
њина својина, и да то знање заиста развија ми-
шљење и саморадњу у ученика. Овоме је опет много
допринело и то, што ће се данас ретко наићи
на наставника, који се држи старог механизма,
осим каквога старца, који не може лако да се
одвикне старог „на изузет“, или каквога лењивца,
који се врло нерадо прихваћа књиге и коме је
школа и њен напредак девета брига. Срећа је
само, што су, као што рекох, овакви настав-
ници ретки.

Остаје ми још да изложим своје примедбе о
методи предавања свакога наставнога предмета
у школама, које сам прегледао.

Наука хришћанска предаје се данас скоро
од свију предмета најбоље, и то већином у ле-
пим моралним причама, и за децу врло разум-
љиво. У неколико само школа предавана је ме-
ханички.

Српски језик предаван је такође, с малим
изузетком, добро. Читање у школама, где су чи-
сто српска деца, беше врло тачно и лепо; док
у свима школама са влашком децом, изузев бор-
ску, грњанску и онтрељску, читање је врло грубо
и погрешно. — У свима онима школама, у ко-
јима се лепо читаше, умела су деца и лепо да
причају. — Анализирало је се већином рђаво;
пошто сам наилазио, на жалост, и на такве на-
ставнике, који и сами не знађаху анализу. — Де-
кламовање је у више школа дало задовољавајући
успех, а, с изузетком само неколико школа, пре-
давано је свуда.

Кад се узме у обзир, да је у црногорском
округу народни говор јако покварен, онда се с
правом може рећи, да је у српском језику до-
бар напредак постигнут.

Рачун је много бољи успех дао, него срп-
ски језик. Нарочито је дивно обрађиван и об-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

рађен у старијим разредима бољевачке и у IV разреду мушке школе зајечарске, и у свима разредима сумраковачке, ласовске, вратарничке и вражогричачке школе. Међу тим сам приметио, да многи наставници још и данас рачунају с аршинима, рифовима, грошевима, итд; док су задатци с новим мерама и новцима слабо заступљени. С тога би требало да се и за рачун изради таква ручна књига, у којој би врло велики део задатака био заступљен са новим мерама и новцима. Незгодно је и то, што већина наставника ове мере, или слабо, или никако не познаје. О овоме сам се уверио из њиних питања, а још и по томе што су многи од њих оносандуче с мерилима само отворили, тек да виде шта је у њему, па су га онда, с мирном савешћу, опет затворили и оставили у какав ћошак, да тамо борави мирни санак.

Са свих наведених разлога треба да се на предавањима која се приређују за учитеље сваке јесени, увек шиље и по један наставник нарочито за рачун.

Словенски језик у III разреду чита се свакојако а у IV мало боље, али ни у једном се разреду не објашњавају, према програму, текстови и непознате речи.

Земљопис у II и III разреду предаван је добро, док у IV слабо. Ово нарочито важи за школе у којима су радили слабији наставници, пошто и сами врло мало знадоше да кажу што о балканском полуострву.

Српску историју предају врло добро само наставници, који су свршили учитељску или земљоделску школу, и онај у Бољевцу, док се код свију осталих, мање — више, механизира.

Познавање човека и јестаственица у више се школа предају врло нагарадио. Па ово и мора да буде, кад многи наставници и сами не знају, тако рећи, ништа о овим предметима, а овамо

им опет није дата подесна књига, која би имала да послужи једино за њино усавршавање.

Лео исцање нашао сам да се у мало школа предаје по програму. Већином је пришивено уз српски језик као какво пасторче, па тамо што му буде. Неколико само наставника обратило је већу пажњу овоме предмету.

Цртање је у многим школама тако предавано, да се човек, хтео не хтео, или мора ражаклити или од срца насмејати, кад само погледа, какве карикатуре, прозвани ђак, на табли црта. У неким школама цртали су ђаци цвевове и дрва, у неким опет астал, столицу, таблу, и т. д. У главном: у 29 школа 29 разних метода. А боље се на послетку није могло ни очекивати, кад нема никаквога дела, према коме би се овај предмет предавао, и кад предају наставници такви, који су можда само неколико пута чули у веку за неки предмет, који се зове „Цртање.“

Женски рад предаје се по програму само у зајечарским женским школама.

Певање црквено и световно није предавано само у неколико школа. Мало је где опет успех из певања био задовољавајући. Најбоље се певало у IV раз. мушке зајечарске школе и у Вражогрицу.

Гимнастика није предавана само у 3-4 школе, а иначе свуда, али тако да се само рекне, да је предмет предаван. Ретко која школа да има потребне сираве за гимнастику. Гимнастицизирала су најбоље деца у Зајечару (IV раз. муш. шк.), Бољевцу (II, III и IV раз.), Злоту, Бору, Грљану и Брестовцу. —

12 Јула 1884 год.

у Пожаревцу

Надзорник основних школа
у црноречком округу,

Мих. Ђанић
професор.

КАРАКТЕРНЕ СЛИКЕ ИЗ ОПШТЕ ИСТОРИЈЕ

(ПО А. В. ГРУБЕ-У)

(НАСТАВАК ИЗ XXIV СВЕСКЕ ОД 1883. ГОДИНЕ)

3. Одоакро и Теодорик Велики

(500 год. после Хр.)

1.

Готска реч *тиуда* (*thiuda*) значи народ а реч *рихе* (*riche*) господарство. Кад се те две речи споје, онда значи: *народни поглавар*. Од те две речи постало је и име *Теодорик*.

Теодорикови родитељи били су *Теодомир* и *Ерелинва*. Теодомир је био кнез источних Гота. Кад је навалила хунска најезда на готско царство, и племе западних Гота потисла у области римског царства, онда су Источни Готи откупили сраман мир тиме, што су се покорили силном непријатељу. Ратоборни Готи морали су ићи у бојеве, када их дивљи вођа Хуна *Атила* позове. Тако су и Теодорик и његова два брата *Видимир* и *Валамир* морали ићи у ратове на позив хунског краља. Али после Атилине смрти, нестајало је и његовог царства. Источни Готи, пошто су једном потиснути из својих старих седишта, настанише се у пространим пределима међу Доњим Дунавом и Јадранским морем. Сад се опет обновише старе борбе Гота са лукавим царевима у Константинопољу. Ови слаби цареви често су били принуђени да плаћају данак разним освајачима. Тако је у то време (по смрти Атилиној) морао цар плаћати Готима данак. Кад један пут одрече данак, онда Теодомир нападе га с војском и принуди га на ново на то. По ондашњем обичају цар заиска, да му готски кнез даде свога седмогодишњег синчића Теодорика у залогу и као јемство за мир. Отац се у почетку затезаше. Али кад на њега навали његов брат Валамир, говорећи му да ће тиме тек добити прави мир своје народу, онда он попусти и Теодорик оде у Константинопољ. Као год што је некада Мојсије изучио сву науку египатску и у двору краљевском научио све оно, што му треба да може мудро управљати својим народом, тако је и Теодорик изучио све у Кон-

стантинопољу што му је требало да постане силан противник римској царевини, а mudar и снажан владар своје народу. Као владалачки син, својом лепотом и богатством, задобио је љубав грчког цара, и у свему су га у целом двору одликовали. Кад је Теодорик дошао у Константинопољ, било му је тек седам година. Кад је одрастао повећи младић, он је врло пажљиво учио све обичаје и све науке у земљи у којој је живео. Нарочито је заволео стару грчку науку и вештине и све је то учио са највећом вољом и пажњом.

2.

Кад је Теодорик у било осамнаест година, вратио се своје оцу. Тада је његов народ био у врло жалосном стању. Хорде дивљих Хуна и Сармата, који су живели на граници готске области, непрестано су узнемиривале Источне Готе. Ови су се често морали са њима борити тако, да је у једној славној битци погинуо и Теодомиров син Валамир. Али највећи непријатељ Теодомиров и његовог народа био је један кнез од сродног племена. Кад је још краљ Аларик одвео своју велику војску у лену Италију из старог отачаства, онда је један део западних Гота остао у својој старој отаџбини. Земља у којој су они тада живели била је данашња *Бугарска* и још неки околни предели. Над тим делом западних Гота владао је у то време *Теодорик*, који је имао надимак *Страбо*. Теодомир и Страбо, као владари сродног народа, могли су живети лепо и тиме приморати грчког цара, да их се више боји и да им више по вољи чини. Владалац римског источног (грчког) царства знао је врло добро, да је за његову државу опасно, ако се Готи сложе. С тога је непрестано радио, да они не живе у слози. Место да Готе нападне са војском и да их победи, константинопољски цар служио се лукавством. Он је обично гледао

У да их позавања, и шаљао је час једном час другом разне поклоне, и обећавао им час ово, час оно. И доиста његови труди нису били узалудни. Али мудром и младом Теодорику било је намењено да свој народ ослободи од тако недостојног залагивања.

3.

Одмах после повратка у кућу свога оца, Теодорик је носио сјајно оружје и тиме је показао, да у туђој земљи није пронало његово урођено јунаштво. Једна гомила разбојничких Сармата беше упала у земље Доњег Дунава и потукла царску војску која се тамо налазила. На брзу руку скупи Теодорик 6000 храбрих бораца и са њима победи непријатеље у једној битци. Али он не беше задовољан тиме што је победио, већ са својом војском пређе у земљу Сармата и оте им главну варош, садањи *Београд*. Тако крунисан славом врати се млади јунак у своју домовину.

На скоро после тога стари Теодомир разболе се од неке тешке болести. Пред своју смрт скупи он све старешине из народа и пред њима препоручи Теодорика као свога наследника. У то време још је био обичај у Гота, да сами себи бирају владоца. С великом радошћу и надом изабраше они за свога краља младога и даровитога Теодорика. Својом снажном руком узео је он владу над својим народом и спремио се да му створи бољу срећу.

Кад је грчки цар добио вест да је Теодорик постао владар Готима, он се и обрадовао и забринуо, јер је он и волео и бојао се младог владара. Он је држао да је умесно, да с њим живи у љубави. С тога је послао људе Теодорику, који су га с пријатељским царевим поздравом позвали у Константинопољ. Теодорик се одазвао томе позиву. Сам цар изашао му је у сретане са великом пратњом и свечано га допратио у своју палату. Да би што више задовољио Готе, он постави младе готске кнезове за највеће чиновнике свога царства и обдари их веома богато. На послетку заповеди да се ста-

туа Теодорикова мете пред његов дворац. Али иза овог изванредног пријатељства сакривао је он врло лукав план. Тако је врло лако испало за руком лукавом Грку, да Теодорика задобије за себе, и да створи непријатељство међу два готска владоца, Теодориком и Страбоном.

Неискусан и обманут лажним пријатељством грчког цара *Зеноса*, Теодорик је објавио рат своме другу Страбону. Грчки цар преставио му је овај рат као врло нужан за опште добро, и обећа му дати у помоћ 50.000 изучених војника.

У одређено време Теодорик се са својом војском упути преко планина и кршевитих предела у земљу свога непријатеља. Људи, који су проводили војску, одводили су Теодорика све дубље и дубље у гудуре, док су га довели до на једну стрмен са које се могао видети логор његовог непријатеља Страбона. Грчка војска није дошла Теодорику у помоћ и он је са тешком тугом и огорчењем гледао како је преварен. Али ипак он се утабори према своме непријатељу.

Грчки цар је то и хтео. Сад су два братска народа стојала један према другом као непријатељи. Али огорченост њихова, једнога према другом, била је лукавство туђинаца. — Са свим неочекивано дође Страбо под бедеме логора источно-готског и захтеваше, да се нешто са Теодориком разговори. Теодорик дође одмах. Радознано навалише Источни Готи на бедеме да би могли чути разговор владалачки. Тада Страбо са гласом пуним благородног осећања стаде прекоревати Теодорика са озбиљним речима, да је он био толико лакомислен да по наговору Грка отпочне крваву борбу са својом браћом по крви. Старешине и многи војници у Теодориковој војсци видели су да Страбо говори истину, и за то су захтевали од свога краља да одмах прекине савез са Грцима. Али Теодорик у први мах не хте погазити дату реч, и мишљаше да је за његов народ корисно да је не погази. Али кад Страбо други дан дође до логора Источних Гота и говораше им, како је штета да се као браћа крве, тада Теодорик закључи са њим пријатељство. Он је то учинио више с тога, што ни грчки цар није одржао уговор, нити га је

одржати хтео. После тога овладала је радост у оба готска логора.

Сад је Теодорик као расрђен непријатељ пошао са својом војском у државу неверног грчког цара Зеноса. На Теодорикова пребацивања да је он био неверан, одговарао је он празним изговорима, па чак, као што лукавом Грку додикује, започе на ново да наговара Теодорика на рат против Страбона. Осем тога понуди му поклон од 1000 фуната злата и 10.000 сребра. Али готски кнез одби такав поклон с највећом срдњом. Тада се цар Зено обрати Страбону, и ту му је његово лукавство и вештина била од веће користи. Овај нестални владалац заборавио је како је лепо и топло сам говорио, да су сви Готи браћа од једног племена, те по наговору Грка објави рат своме пријатељу Теодорику. Али било је већ суђено да ове братске борбе не буде. Баш кад је Страбо хтео поћи у рат против Теодорика, рани се он врхом свога отровнога копча и умре напрасно.

4.

Млади и ватрени Теодорик плануо је праведним гњевом противу грчког цара, који је одавно био погазио сваку правду. С тога је одмах повео своју војску противу грчког царства, које је било без икакве одбране. Преплашени цар Зено сакрио се иза зидина своје престонице. Али из своје палате гледао је он црвено небо од пламена, који се дизао од вароши и села у наоколо што гораху. Несрећни становници тих вароши и села скупо су платили неверство свога господара. Зено није имао никакве војске, са којом би се могао одупрети своме страшном противнику. Он се надао да ће новим преговорима и великим обећањима опет закључити мир. Али Теодорик није хтео ни да чује за слатка и лепа обећања грчке владе. Рат се протеже подуже, јер не беше лако освојити голему Византију. Тада се у души младога готског краља јави једна велика мисао. Он је смислио да Готе сједини у једну силну државу и да у миру влада; он је смислио да их одведе даље од суседства неверних Грка у бољу земљу, где би благослов

мира направио од Гота образован и имућан народ. Онако исто као и Аларик, хтео је он водити Готе у благословена поља Италије, оне земље, где нежни, мекушни становници нису могли одолети готској храбрости.

5.

Баш у то време била је Италија у жалосном стању тако, да је морала подлећи оружју једнога немачког владаноца. Тај владалац био је *Одоакар* или *Отокар*. Одоакар је био од просте породице, али се још у младости показивало, да ће бити велики човек. Једна прича казује нам о томе ово: једном се састану повише Немаца и стану се договарати, да сви оду у Италију и да тамо потраже срећу у војној служби. Међу њима налазио се и један леп, снажан младић, високог изгледа и ватрених очију. Путујући проишли су кроз предео где је сада *Насава*. Овде је живео један пустињак, који се звао *Северин*. Он је био дошао из некакве далеке земље да проповеда хришћанство. Одоакар и његови другови већ су били примили хришћанство. Но они се ипак свратили усамљеном Севериновом стану желећи добити његов свети благослов. Уђоше у малу колебу. Одоакар, који је био страхота велики, морао се са свим сагнути, да не би главом лунио о низак кров колебице. Тада га пустињак погледа и рече: „Иди у Италију с утехом, да сада носиш сиротињско одело, али да ћеш некада постати господар над многима“. И одиша је Одоакар ишао смирено својом стазом.

Кад је дошао у Италију, владала је тамо велика забуна. Како су се народи у опште тада селили, било је више малих немачких племена прешло Алпе и настанило се у леним равницама око реке *По-а*. Одоакар се одмах прочуо међу тим племенима. Мало по мало на је постао њихов поглавица, и на скоро се прогласи за краља Италије. Он је владао неко време вешто и мудро. Али његова влада морала је пасти у руке једном снажнијем човеку.

6.

Кад је једном Одоакар пролазио кроз земље поред Дунава, напао је на нека готска племена,

и тиме је јако увредио готског краља Теодорика. Грчки цар желео је опет, да ослободи царство од тако силног непријатеља, као што је Теодорик. Кад је једном разговарао са њим, он се показа према њему веома пријатељски и свечано му поклати целу земљу Италију. Он се сматрао као најпречи сродник пропалог римског цара и као прави наследник западног римског царства, па је и поклонио Италију Теодорику.

Кад је Теодорик објавио своје народу да ће се селити у Италију, радосно су сви на то пристали. У пролеће 489. године започело се опште исељавање. У тој сеоби било је само наоружаних људи 200 000. Жене, деца и старци ишли су на колима. Али сеоба у Италију била је и сувише тешка и опасна. Као некада што су Јевреји путовали кроз пустињу одбијајући гомиле разних непријатеља да дођу у ново отаџинаство, тако је и Теодорик са Готима имао да издржи борбу и са природом и са разним непријатељима. На послетку обалом Дунава па кроз јужну Германију упути се он у Италију.

Потпуно наоружан стајао је Одоакар на граници свога царства. Готи су били уморени великим трудовима у сеоби, а многи нису били ни наоружани, нити су имали довољно хране. Али Теодорик својим лецим и ватреним беседама распали храброст својих војника и у три битке једно за другим потуче своје противнике. Колебљиви италијански народ приклањаше се час Одоакру час Теодорику. У ствари, он није волео ни једнога ни другога. Готово без икакве борбе створише талијанске вароши капије победноцу. И само Одоакрова војска била је колебљива у својој верности. Озлојеђени Одоакар, у несрећи својој са својим вернима, затвори се у најтврђи град *Равену* и реши се да се очајнички брани. Тада је Равена била на морској обали, а данас је већ читав сахат од морске обале удаљена. На овако згодном месту, Равена је тада била згодна за одбрану. Али Теодорик је гонио узастопце свога противника, те опседе и саму варош. Са најжешћом храброшћу борио се Одоакар. Често је он ноћу излетао из вароши међу непријатеље и задавао им голем страх. Али Готи при свем том

стешњаваху све више и више варош. Најпосле, опсађенима несташе хране. Тада Одоакар, по што се три године храбро борио, намисли да се преда, јер је видео да се одбранити не може. Он је то учинио 27. фебруара 493. године. Марта петог исте године ушао је Теодорик свечано у освојену варош. Он је заповедио, да Одоакра са поштовањем и одликовањем одведу у његов стан. Али при свем том, Теодорик се плашио побеђеног противника. Одоакар је био победилац са својим добрим срцем и својом лично храброшћу, па се Теодорик плашио, да доцније не отпочне опет борбу за краљевску круну. Мислећи на то појавише се чудновате мисли у чистој Теодориковој души. Јер одиста и што је човек у већој власти и сили, лакше му је учинити грех. Као год што је некада Александар Велики, кад је доспео на вршак своје среће, окаљао своју славу насиљем, тако су тада властољубље и освета ушли у душу готскога јунака. Кад је једном давао гозбу, Теодорик из преваре удари у груди мачем несрећнога Одоакра.

Одмах се Теодорик кајао за своје бездушно дело; али, никакво покајање није могло опрати убиство које је извршено. Оно је остало као вечито прљавство у животу славнога Теодорика.

Изненадни страх спопао је све пријатеље убијенога Одоакра. Па ипак њима се није никакво зло догодило. Са свим великодушно и без икакве сумње, узео је Теодорик у своју службу више слугу Одоакрових, који су му до последњег часа верни остали.

7.

Тако је нестало и тога јединог противника Теодориковог. С највећом покорношћу поздравила је цела Италија силнога источнотетског краља, као свога господара. И сад је Теодорик сјединио са својом државом јужну Француску, и предузео владу и над слабим западнотетским царством у Шпанији. Гада је источнотетско царство било најмоћније на целој земљи, и заузимало је најлепше и најбогатије земље у Европи. Тада су се заповестима Теодориковим покоравале све поглавине од ледених немачких Алпа, до врха

вулкана Етне, и од голе (без шуме) пустиње Угарске до стена Гибралтара, капије Средиземног мора. За своје престонице Теодорик је изабрао две вароши *Равену* и *Верону*. Готи су Верону назвали „Берн“ и за Теодорика је била врло важна варош, јер је у њој издржао најсјајнију победу над Одоакром. С тога се он у старим причама назива *краљ Дитрик од Берна*.

Храброшћу је основано ново царство; то царство морало се уредити мудрошћу. Под Теодорикову круну били су сједињени врло различни народи. Али била су два главна народа: образовани и нератоборни Римљани и сурови а ратоборни Готи. Различни обичаји, различно право и правда беше код њих. Па и сама вера раздвајала их је. Римљани су били хришћани, католици, а Готи су били хришћани, Аријевци. Али Теодорик је умео овај расцеп лепо измирити. Оба народа задржала су своје старе законе и уређења, и без икакве свађе и завидљивости живели су један поред другог. Аријански краљ, ни мало дирао у веру и службу једноме Богу, није католицима Римљанима, и дозвољавао је да верују и да раде оно што воле. Римљани опет одликовали су се способношћу итачним вршењем своје службе. С тога је краљ узимао врло многе чиновнике у службу свога царства. То се јако допадало сујетним Римљанима, те су радо сносили туђе господарство. Теодорик је задржао титуле и звања старих Римљана, али та радост римског народа та звања давао је по заслуги и вредноћи, а не по ђефу и личном расположењу, као што је то било код пређашњих царева. За свога првог саветника Теодорик је узео историка *Касиодора*. Овај смерни и научени човек дуго је време управљао свима пословима у држави, и тек као седи старац повукао се у један манастир, те се тамо посветио науци.

Но осем тога што су Римљани били већином чиновници, они су још у то доба неговали вештине, занате и науку и водили трговину. Трговина је постала живља тиме, што је Теодорик направио врло добре путове и што је врло строго поступао са разбојницима. Мир и сигурност били су тако завладали у целој земљи, да

је неко могао изгубити кесу са новцима, па је онет био прилично сигуран, да ће је наћи. Особито је Теодорик волео грађевинарство. С тога је обе своје главне вароши украсио прекрасним црквама и палатама. То је управо био почетак грађевинарства, које се доцније развило и усавршило под именом „готски начин зидања“ (стил).

Да би своје царство осигурао од непријатеља с поља и изнутра, Теодорик је потребовала спремна и наоружана војска. Он је ту војску саставио једино из Гота, који су своју верност и своју храброст већ били осведочили. Сто хиљада бораца имао је свакад под оружјем. Војска је била подељена у четрдесет група, а боравила је у свима утврђеним местима царства, а нарочито у кланцима Алпа, као сигуран чувар мира. У исто време флота од хиљаду ратних лађа стајала је на обали Средиземног мора и чувала је поморску трговину.

8.

Као год што је Теодорик управљао својим царством као добар и mudar отац у породици, исто је тако умео да задобије љубав и поштовање околних владара. Са свима је он живео у лепој слози, и никад без нужде није потрзао свој мач. Често је био случај да је по неки владар хтео ратовати са Теодориком, али чим се појави готска војска, одмах је тражио мир. Теодорик је имао једну лепу и велику мисао, коју је препоручивао околним владарима. Он је желео да сви хришћански владоци направе један хришћански савез, па да тако после сви живе у љубави и пријатељству. Али ондашње сурово стање код народа, није допустило да се та велика мисао оствари. Па ипак Теодорик је својом мудрошћу био прави благослов, и чувар мира и права за своје савременике.

Још и сада има писама, која је Теодорик писао страним владарима. Она сведоче како о мудрости тога великог краља тако и о поштовању страних владара. Једном је водио дивљи француски краљ *Клодвиг* рат с *Алеманима* (једно немачко племе). Ови замолише Теодорика да им

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

помогне да се помире. Тада он посла једно по-
сланство у Француску. С тим посланством ишао
је један врло добар певач. У Клодвиговом двору
певао је он о јуначким делима свога великога
краља. Али у исто време предадоше посланици
писмо свога господара, у коме је Теодорик при-
јатељски али озбиљно опомињао Клодвиг, да
престане ратовати противу Алемана. У писму се
вели и ово: „Веруј ми, да сам ја тада најсрећ-
није ратове водио, кад сам био умерен“. И одиста
Клодвиг је послушао мудре савете и помирио
се са својим непријатељима.

Неколико година доцније отпочне се свађа
опет између Клодвига и западноготског краља
Аларика другог. Мало је још требало, па да се
отпочне крвав рат. Теодорик посла по једнога
посланика са писмима обојици владара. Аларику
је писао овако: „Немој да допустиш, да те слена
страст обузме. Умеравање држи народе, а пра-
вичност чини, те су краљеви јаки. Та свађа може
се мирно свршити“. Бургундским кнезовима писао
са свим очински овако: „Сви околни краљеви
имају доказа моје благонаклоности. Мени ће бити
веома тешко, ако се један с другима позавађате.
Имајте поштовања према мојој старости и знајте,
да ћу ја вашим будалаштинама стати на пут“. Но
сви ови савети Теодорикови нису могли по-
моћи. Рат је био отпочет и Клодвигова војска
ушла је у западноготско царство. Тада је Тео-
дорик са својом војском спречио даље ратовање,
и у име малолетног Алариковог сина предузео
владу над западним Готима.

Сви околни владаоци поштовали су великог
Теодорика као свога заштитника и шаљали му
писма и поклоне. Но осем тога његово је име
било чувено по доброту у целој Европи. Чак из
Лифландије, на северу Русије, долазили су му
посланици, да му се поклоне, и доносили му по-
клоне. И у самој *Скандинавији*, на северном
крају Европе, знало се за велика дела Теодорика.
Највише је умео да стече пријатељства тиме што
је свеје кћери удавао за околне владаре.

Својом вештином и својом мудрошћу вла-
дао је Теодорик више од тридесет година над
својим пространим царством. Али последње го-
дине његове владе биле су му непријатне. Ње-
гово очинско старање наградили су Римљани
неблагодарношћу. Још у Константинопољу спре-
мио је грчки цар заверу противу Теодорика. Та
завера распротрла се после по целој Италији.
Теодорика та завера разгњеви да не може жешће
бити. Његова весела благост претвори се у нај-
већу строгост. Све заверенике које су похва-
тали казнио је он преко мере строго, а поред
њих страдали су и многи невини. Нико тада не
могаше познати благороднога Теодорика. Један
пут при ручку била је метута на краљевски сто
једна велика риба. Разглављене чељусти рибе
учинише се Теодорику као слика пакла, као лице
невиних мученика, који су побијени. Његова
савест пробуди се и у души му се појави велико
кајање. Он се више не могаше смирити, и на
скоро по том умре у седамдесетој години свога
живота, 526. год. по Хр. У Равени још и данас
може му се видети надгробни камен.

После смрти Теодорикове, Источни Готи
нису могли добити тако мудрог владара. Међу
готским старешинама настану свађе око власти.
То једва дочека грчки цар *Јустинијан* који је
био пореклом Славенин, а родом из Ниша. Он
посла свога честитог друга и војводу *Велизара*,
који у вине бојева победи Готе. Мало је још
требало, па да их са свим победи. Али њега
опадну код цара, те га позове патраг, одузме
му власт и ослени га. Сиромах Велизар, који
је побеђивао силне непријатељске војске, морао
је просити по улицама Константинопоља.

Кад је Јустинијан позвао Велизара, он је
на његово место послао другог војводу (*Нарзеса*),
који Готе са свим победи, и Италија поста грчка
област. Од то доба наваљивали су на Италију
разни народи, с којима су се морали борити
грчки цареви.

(Наставиће се)

ВАСПИТАЊЕ КАО НАУКА

од

АЛЕКСАНДРА ЂЕНА

(НАСТАВАК ИЗ 24. СВЕСКЕ ОД 1883. ГОДИНЕ)

Исто то важи и за бол,¹⁾ који ће може бити наступити, само што се овде може узети у обзир она разлика, која постоји између представе и стварности. Добро је кад такви изгледи на бол постану као неки покретачи, да се нешто не чини што није упутно, или да се немарност отклони, јер онда ће та снага, као мотив, толико упливисати, да неће бити потребно да се другима прибегава. Али у опште младеж врло слабо мисли о будућности, било то што се очекује добро и пријатно или рђаво и непријатно. С тога застрашити дете може само оно што је близу и са свим сигурно да ће наступити.

При проучавању човечијег духа, ми морамо, из неких разлога, повући врло фину разлику између осећања пријатности и непријатности и између простог осећаја, простог узбуђења, с којим није везана ни пријатност ни непријатност. Од ове fine разлике ми не смемо одступати ни код овога предмета. Има једна врста духовне концентрације, која је просто узбуђење, без икакве везе с пријатним или непријатним узбуђењем. Нека н. пр. што јако и напрасно тресне, нека изненада удари плаховита олуја, па ће нас то узнемирити одмах. Такви догађаји могу нам нанети бола или задовољства, као што можемо и са свим равнодушни према њима остати. Па баш и онда кад такви догађаји учине на нас какву непријатност или задовољство, онет тај њихов утицај не припада ни болу ни задовољству. Узбуђеност држи дух у напрегнутости све докле буде трајала, и тада не може бити никакве друге духовне радње. Докле год узбуђеност траје, сва је духовна радња управљена на онај предмет од кога узбуђеност долази, и докле такво стање траје, ми нисмо у стању да примамо спољне

утиске. Према томе, узбуђење је доиста једно од најмоћнијих средстава која помажу да се неки утисак или каква представа утврди, запамти; оно је, у строгом смислу, један интелектуални надражај. Само се овде мора додати онај услов, (по општем закону, да се два супротна правца не трпе), да узбуђење не сме бити жестоко и да не троши снагу. Кад се узбуђења очувају умерена, онда су то исто што и пажња, т. ј. дух се стане сам са собом бавити, снаге се концентришу у пластичком раду своје или памћењу, те се тако добијени утисци утврђују. Кад се тако узме узбуђење, онда оно као циљ нема вредности, ама је има као средство, јер оно потпомаже, добијањем нових веза у мислима, наш духовни развитак.

Још се једно друго, фино резликовање мора учинити, то јест, мора се обележити, шта је то разликовање у разликовању. Пошто смо повукли разлику између осећаја простог узбуђења и осећања које се појављује као пријатност или непријатност, морамо још одвојити корисна узбуђења од некорисних или баш и штетних. Корисно је узбуђење ограничено на онај предмет који треба да се схвати и запамти, а некорисно или штетно узбуђење то је оно, које се губи у неодређености и не схвата ништа што постоји као засебно. Оваква узбуђења, која само расејавају и потресају, врло је лако произвести, али она пису ни мало од користи за какву одређену циљ, па с тога се пре могу сматрати као повод расејаности, него што би била средство, којим ће се пажња за извештан посао изазивати и прибирати.

Као згодно средство за неку одређену циљ само су она узбуђења подесна, која потичу из самога предмета и која су за тај предмет нераздвајиво везана и потпуно га обухватају. До узбуђења ове врсте долази се само сталном паж-

¹⁾ И овде се разуме непријатност, н. пр. кад се ученику припрети казном. Прев.

њом, а споља око нас да је све мирно. Чула се морају заклонити од сваког спољњег надражаја и пажња се мора управити само на ону ствар која се учи. Кад се тако пажња концентрише на предмет који се учи, онда ће, по закону духовне и нервне сталности, она живчана таласања бивати све јача и јача помоћу којих утисци до мозга долиру, док на послетку не достигну своју највишу тачку. Ово је идеал прибраности помоћу неутралног узбуђења.

Овакој срећној неутралности највише смета задовољство, које долази споља, а младалачки дух није у стању да се одупре ни оним задовољствима, која он може из далека да намирише, а камо ли онима што се пред њим налазе те непосредно на њ утичу. Учионица треба да је тако уређена, да је одвојена од онога што се на пољу дешава, нити да ученици могу видети и чути шта се на улици ради, а сем тога и из саме учионице треба отклонити све што би пажњу ученика одвлачило за време рада. Ово нарочито важи кад се уче тежи предмети. Ако се у току наставе деси нешто што би изазвало у ученика какву непријатност, то неће ништа сметати прибраности пажње.

Морамо се обазрети још на једну важну тачку, а то је на ону врсту сличности између памћења и разликовања, коју смо у почетку поменули код функције разликовања. Кад се промотре односи између ове две врсте, онда се много јасније види карактер оних узбуђења, која памћење прибирају, у место да га расејавају или упропашћују. У оном тренутку, кад се каква fina разлика хоће да изнађе, интелектуална снага превлађује. Кад влада душевна узбуђеност, онда се не може толика пажња обратити колика је потребна, те да се могу опазити мале и fine разлике. Дух треба да је миран и слободан, те да може развити сву своју енергију за интелектуалне радње у опште, а темељ је свима тим радњама примећавање разлика. Што више духовне снаге утрошимо на разликовање каквога предмета, у толико ћемо боље те разлике опазити и у толико ће добијени утисци бити трајнији и јачи. Исто то што потпомаже разлико-

вање, потпомаже и памћење; та два акта не могу се одвојити један од другог. Готово ни један духовни закон није тако сигуран, као што је онај да је наша снага за разликовање везана са снагом памћења. Кад год можемо добро да разликујемо — боје, облике, тонове, укус —, тада можемо добро и да памтимо. Кад пажњу своју можемо да тако концентришемо на неки предмет, да смо у стању приметити и најситније његове потезе (а то је само други пут и начин којим се моћ за разликовање исказује), онда смо тиме и велики утисак задобили за памћење. У опште, ништа не потпомаже тако јако да се утисак запамти, како би се и доцније у сећању могао изазвати, као оваква пажња.

С тога се достиже врхунац неутралног узбуђења, кад се јако и силно пробуди моћ за разликовање, било то у једном једитом акту, било у читавом низу таквих радња. Кад ово ма којим начином остваримо, онда смо потпуно сигурни, да ће и остале интелектуалне последице саме по себи одмах наступити. Док је дете још мало и у млађим годинама, ово се веома тешко постиже, јер је тешко прибавити све оне позитивне и негативне услове од којих то зависи. Али свакојако је потребно, да ми те услове познамо, па с тога смо и покушали да их изнесемо и одредимо.

Пријатност и непријатност утичу онаке каке су, сваке по својој суштини, управљајући нашим радњама и поступцима; али оне су, у исто време, као просто узбуђење и снага, јер распирују духовни пламен, те све духовне радње јачају, рачунајући ту и оно што утиче на памћење. Још се мора разликовати прибрано и расејано узбуђење, или другим речима, мора се направити разлика између узбуђења које је управљено на ону ствар која се ради, учи, и т. д., и онога, које се излива ван предмета далеко. Задовољство је боље као средство, кад није сувише велико, а бол сувише јако раздражује. Болем се слабе и растројавају снаге, те тако онеспособљавају за све могуће цели; а после наступа и само упропашћавање снаге. Ово нас доводи на оне сократове мисли, да се ученик припрема за учење батинама или уједима осеца.

Од коликог су значаја они утицаји што долазе од непријатних надражаја види се јасно у неким најпознатијим искуствима школским. Кад хоћемо да запамтимо неку лекцију, ми је најпре учимо неколико пута из књиге. За тим огледамо без књиге да је поновимо; али не иде никако; ми је нисмо научили, и услед тога у нама се већ појављује нека мала одвратност. Опет се, за тим, лађамо књиге, па опет покушамо, можемо ли без књиге. Опет не иде; али ми се мучимо и подстичемо памћење да бисмо изгубљене трагове опет изазвали. Она одвратност, што смо је најпре осетили, не могавши савладати предмет, сад се напрезањем појављује као подстрекач наше снаге. Пажња се сада збиља енергички покренула. Кад се сад поново књиге машимо, већ нам иде много лакше схваћање онога, што треба да научимо, јер слабе везе су сад појачане оном жудњом да се предмет савлада, и већ први покушај показује, како је она стега била драгоценца.

Ми ћемо завршити овај преглед услова за пластичку моћ с једном примедбом, која се тиче памћења и разликовања. Кад има брзине и оштрине у прелазу, онда то потпомаже како памћење тако и разликовање. Кад нас задеси кака јака и изненадна промена, обично се вели, да је имала јака утицаја на нас. Овај факт вреди како за памћење тако исто и за разликовање. Кад су граничне линије нејасно обележене, замрљане или много засечене, онда не можемо да разликујемо предмет, нити га се сећамо. И ове напомене служе васпитачу, као путоказ у његовој вештини.

Сличност или једнакост

Није ни мало неумесно а ни претерано упоређење, ако ову моћ назовемо тежинским законом у интелектуалном свету. За разумевање наше стоји њена важност барабар с оном пластичком моћи што се огледа у задржавању или памћењу. Методе, које се употребљују да би се највиша тачка сазнања постигла, оснивају се на изналажењу сличности и једнакости у разноврсности и неједнакости.

Поред све разноврсности, која у свету нашега искуства влада, и која се нашој моћи за разликовање показује, ипак нас сусреће понављање једнога те једнога, једнакост или сличност. Има извесних прелаза у бојама, које око наше разликује једну од друге, али и један и исти прелаз долази више пута. Има врло различитих облика — округло, четвороугло и т. д. — које ми разликујемо кад се ставе један поред другог, али се исти облик јавља једнако. Ово на први поглед изгледа као да нема никаква значаја. Управо изгледа, да је важно само толико, у колико чини, да не држимо једно за друго — да разликујемо плаво од љубичастог, округло од овалног и т. д. Појави ли се пред нама опет плаво, ми поступамо као и први пут.

Овај је прекор пренагљен и превиђа једну врло важну тачку. Што принцип сличности чини тако и одвише важним, то је, што се он појављује у разноврсности. Округлао облик, који ми најпре разликујемо на прстену или каквом новцу, појављује се на ново на пуном месецу, у ком су случају околности са свим друге па се као такве морају и схватити. У пркос ових споредности, опет остаје главно, да се сличност види у једноме само одношају, округлом облику. Кад добијемо какав утисак у једном положају, па се тај утисак опет понови у другом неком положају, онда нас овај нови положај опомиње на онај стари, и ако постоји разлика. Ово подсећање можемо сматрати као нов подстицај или буђење свести, као појав једнакости у различности. Комад угљена и комад дрвета сматрамо испрва као два различна предмета. Кад се метну на ватру, запале се оба, производе топлоту и изгоре. Овде је сад слагање у више особина, које производи у нама трајан утисак у свези са оба ова предмета. Из таквих утисака састоји се половина онога што ми зовемо познавање, знање. Где постоји разлика, ми је примећујемо исто тако као и сличност. У томе се баш и састоји глупост, што се једно или друго не види. Наше васпитање гледа да оба ова правца одржава, и учитељ, у колико он помаже у васпитању, мора да гледа, да се његова помоћ пружа на обе ове стране. О сред-

ствима, која разликовање потпомажу, а тако и о онима, која га спречавају, већ смо говорили, и неке примедбе, које су учињене у претресању тих околности, односе се и на способност проналажења једнакости у разноликости. Ту има лакших случајева, али има и таквих који се не могу опазити без припомоћи.

1) У погледу финога разликовања у моментима сличности, ми се морамо опет позвати на ону противност, која постоји између интелектуалне и осећајне сфере. Кад је душевно расположење мирно, т. ј. кад нема осећајних покрета, онда то олакшава оне више интелектуалне радње. Ово треба да се има на уму те да се не дозвољава ни сувише непријатности и каштига, ни задовољстава, која сувише узбуђују. Но ипак овде остаје још једна тачнија примена.

Ми можемо одмах овде узети проблему о апстракцијама. Половина свију оних тешкоћа, које највише отежавају васпитање интелекта састоји се у схваћању општих или апстрактних појмова. Какав општи факат, идеја или истина, јесте једна чињеница која се јавља под различним околностима. „Топлота“ означаје једну такву опшћност или апстракцију. Има много појединости, које су међу собом различне, али се све у том утиску топлоте слажу — сунце, ватра, лампа, животиња. Разум разликује оно што је једнако, поред све различности, и долази у овој сличности да општег појма или идеје.

Али „камен спотицања“ при уопштавању јесу сада индивидуалне диференције. Оне могу бити мале и незнатне, али и врло велике. Кад упоредимо неколико различитих ватара једну с другом, онда нам одмах пада у очи велика сличност између њих, док међу тим разлике у интензитету, величини и материјалу ни мало не одвлаче пажњу од онога што је слично. Али тај исти одношај схватити у сунчаном зраку и гомили ђубрета, које се згорева, због врло велике различности, много је теже. Овај сукоб између различности и једнакости простире свој утицај врло далеко и смета изналажењу најважнијих истина.

2) Што је пре казано за разумевање разлика, стављајући их једну до друге, то исто вреди и за

објашњење сличности. Ми можемо различита слична факта поређати један поред другог тако, да њихов карактер много јасније изиђе на видик. Ово се постиже или непосредним стављањем једно поред другог или симетричким додиривањем, као на пр. кад упоређујемо обадве руке једну с другом, па ставимо све одговарајуће прсте један на други. Таквим се симетричким упоређењем очигледно представе и разлике и сличности једним и истим актом. Ова се метода може примењивати врло много и јесте управо најснажније средство за предавање знања.

3) Навођење многих примера управо и јесте за то, да се потпомогне стварање општег појма. Једино средство, којим се може произвести потпун утисак за неку општу идеју, састоји се у непрестаном и мирном понављању онога у чему лежи једнакост или сличност. На овоме месту ја не могу тачније испитивати различне препреке, које треба при овакоме раду — сличавању — савлађивати. Само ћу још овде покушати да објасним, за што се ова метода може употребљавати веома ретко при највишим уопштавањима. За ово ће бити довољна само једна примедба, да интерес везан индивидуалним примерима непрестано одвлачи пажњу, те и учитељ и ученик стоје у опасности, да подлегну искушењу.

Схваћање сличности излази и са једног другог гледишта, као веома драгоцено средство за памћење или задржавање. Кад имамо да учимо какав са свим нов задатак, онда смо потпуно упућенин а пластичку моћ мозга за присвајање, и онда морамо довољно времена употребити како бисмо тиме дали прилике да се саставни делови међу собом вежу. Али кад имамо да радимо неки посао или задатак, у коме има неких делова, које смо ми раније помоћу пластичке операције — памћења — савладали, онда нам је уштеђен посао да те делове на ново присвајамо, и онда ми имамо да се бавимо само оним, што се у томе задатку или послу појављује као ново, и кад то савладамо, онда смо и читав задатак савладали. Тако на пр. кад потпуно проучимо све околности једне биљке, онда нам је са свим лако да се нађемо и оријентишемо и код свију оста-

лих те исте врсте. Ми имамо само разлике да запамтимо.

Биће одмах јасно шта ово значи за све духовне тековине или задобијање знања. Пошто смо један пут дошли до извесног степена у различитим регионима знања или механичких способности, онда већ не може нам се ништа у области тих предмета појавити, што би нам било апсолутно непознато. Величина непознатог умањује се у оној мери, у колико се наше знање шири и увећава. Присвајање новог знања не расте с годинама толико, већ баш са свим на против, али за то више расте лакост да се она готовина уређује и ново снази. То долази просто отуда, што ми увек имамо *новога* код извесних предмета или појава, што год се наше знање више шири. Вешт музичар ће сватити много лакше неку мелодију, па ма како она била оригинална и излазила од најоригиналнијега ђенија.

У учитељском послу ова чињеница има једнако примене. У случајевима, где се стварне сличности не онајају, могу се упућивањем изнаћи. Постоји пропис за учење: да се ученик упућује да пронађе старо у новоме, у колико сличност постоји, и да се управо на то и наводи питањима. Препреке су за ово оне исте, које смо већ описали, а средства, којима се оне уклањају, такође су иста. С једне је стране потребно да се сложени предмети поређају по извесном реду, а с друге опет стране мора се назити на то, да се оним индивидуалним или посебним особинама што смећу да се то пронађе, дејствује на супротив.¹⁾

Конструктивна способност

У неким деловима нашег васпитања главна ствар није у томе да се нешто запамти или утврди у памети, што се духу изнесе, него у томе да стечемо неку нову способност за рад, за који пре нисмо имали ни мало окретности ни умешности. Такви радови јесу први ступњевни наше

¹⁾ Кад васпитачи, да би се нешто запамтило, траже да се истражују односи између узрока и последице, средства и цели, између онога што претходи и онога што следује, онда се они опет враћају на везивање са старим утисцима.

наставе у говору, писању и свима механичким вештинама или телесним окретностима. Исто је тако и у вишим интелектуалним процесима, као на пр. представљање нечега што нисмо видели. Не идем тако далеко, да овде разумем и проналажење. Култура творачке способности не припада овде у ову дискусију.

Психологија конструктивне способности врло је проста. Извесни главни услови понављају се у свима случајевима, па кад ми на те услове довољно пажње обратимо и довољно их оценимо, онда ћемо и труд ученички моћи да потпомажемо колико је год то у опште могуће.

1) За конструктивну способност потребно је да већ нешто има у духу на чему се она може развијати, да има ма какве већ задобијене способности која се може вежбати, упућивати и комбинисати. Пре него што почнемо играти, морамо знати да идемо; пре но што почнемо изговарати речи, морамо научити да изговарамо поједине гласове. Пре него што се почну писати слова, морају доћи праве црте и шаре. Тако исто пре представе о башти морају се имати представе: о дрвету, дбуну, шибљу, цвећу и ледини. Практичка последица свега тога врло је јасна и неоспорна. Она се односи на цело васпитање и не може се никад са свим напустити и занемарити, и ако се извесно никад потпуно није извела. Пре него што почнемо нешто ново учити, какав нови задатак радити, ми морамо савладати све околности, које томе раду служе као припрема. Има неких предмета, у којима је ова околност тако јака и уочљива, као на пр. код говора и писања, да је учитељ приморан да на њу пази, па ма он то хтео или не хтео. Али у оним предметима, где се овај ред и поступност момената не увиђа тако лако, ту се обично и не пази на ово начело, као што је случај у научним доктринама.

2) Кад хоћемо какву нову конструкцију да извршимо, онда морамо пре свега бити са свим на чисто са оном цели коју хоћемо да постигнемо. Ми морамо бити у стању, да пресудимо, да ли ће нам покушај имати каква успеха или не. Кад дете пише, оно има прегледаоницу пред

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

собом; војници кад стоје у фронту, пазе на крилнике и слушају команду свога подофицира, па се према томе равњају. У опште, кад у каквом послу имамо пред собом јасан и разумљив углед, по коме треба да радимо, онда нам је сигурније, да ћемо имати успеха у раду. У колико је тај углед, по коме радимо, нејасан и несталан, у толико ћемо и ми бити несигурнији и колебљивији. Кад ми зависимо од учитељевог одобравања нашега рада, онда се од њега тражи, да је потпуно конзеквентан и да има увек здраво суђење; суди ли он данас овако а сутра онако, онда ми долазимо у забуну и растројство.

Има једна мана, која је свима угледима по којима се што год ради својствена; то је помешаност индивидуалних навика или особина са идеалном намером. Од сваког учитеља нашег ми примамо по нешто што је његова индивидуална навика или особина, на пр. извесне манире, и што је најгоре, неки ученици баш нарочито пазе на то и труде се да их усвоје, по што је то много лакше учинити, него сватити суштину онога што се учи. Против тога нема никаквог бољег средства него што је упоређивање више добрих модела, као штосе капетан на лађи управља према више хронометара.

Кад радимо по каквом оригиналу, који није могуће баш потпуно онако израдити, као што је он сам, као на пр. кад пишемо по некој прегледаоници или изубаданим тачкама, онда ту долази друга једна врста суђења, која нам показује, да ли су она одступања од оригинала велика и основна или су тако мала и неизбежна. Овде се управо може видети добар такт учитељев. Учитељ нам може све више и више осветљавати стазу, којом треба да идемо, а може нас и оставити у потпуној забуну тако, да од рада не буде никаква успеха. Учитељева је прва и неизоставна дужност у овоме случају, да нам покаже, где, у колико и како смо се варали и како смо погрешили.

3) Једини пут, којим се до нове конструктивне комбинације долази, јесте покушавање више пута једно за другим. Воља почне с неким покретима, и тако се чини први покушај. Овај први не испадне, али се за тим опет чине други, док се не дође до комбинације која хоће да се постигне. Пут, којим се долази до каке лакости иде преко покушаја и погрешака. У колико се ти услови остваре, у толико се умањују они неуспешни покушаји. Ако смо ми правилно припремни, и ако имамо јасну представу о ономе што треба да извршимо, онда неће бити потребно да много покушавамо. Ако брзо и лако спречавамо покрете који нису за то, онда ћемо брзо доћи до оних покрета које хоћемо.

Савлађивање нових телесних комбинација, као при писању, пливању и механичким вентилнама, потребује много човечије снаге. При оваквим радовима повољно утичу све оне околности, које су споменуте код памћења или способности за схваћање. Снага, свежина, прибраност, никако јако или друго душевно узбуђење, мотиви за успех — све то веома јако утиче, и с тога је врло потребно кад се хоће каква тежа комбинација да изврши. Умор, страх, немир и друга шткодљива узбуђења и покрети душевни јако шткодје и доводе у сумњу вероватност успеха.

Врло често морају се покушаји за дуго време напустити, али ипак труд при томе није остао без вредности и за бадава. Научили смо да се неких покрета при томе чувамо, и сузили смо поље за следеће опште. Кад неколико пута покушамо да неку комбинацију изведемо, па је опет не постигнемо, онда је то доказ, да није учињена довољна припрема за комбиновање, и у том случају треба се вратити на почетак. Може бити да смо ми све оне покрете што спадају у припрему већ изучили, али не с оноликом и онаквом сигурношћу и чврстином која је потребна, те да се они изврше у новоме сложеноме покрету.

(Наставиће се)

ПРИПОВЕТКЕ ИЗ СТАРОГ И НОВОГ ЗАВЕТА

(УДЕШЕНО ЗА ШКОЛСКУ ПОТРЕБУ)

(Настављено из XXIV свеске од 1883. године)

Деца Исакова. — Прича о Јакову

У Исака су била два сина: *Исав* и *Јаков*. Исав је био веома добар ловац, а био је и љубимац оцу. Ревека, напротив, више је волела Јакова, но Исава. Исак остари, и од дубоке старости обневиди, па је хтео по обичају да благослови старијег сина. Но Исав још раније беше продао своје првородство брату своме за скувано сочиво. Исак заповеди Исаву да оде у лов, да какву зверку улови, да му зготови јело које је најрадије јео, и да дође с истим и прими очев благослов. Ревека је чуда, кад је Исак ово говорио Исаву, а желела је да благослов прими њен љубимац — млађи син Јаков. Тек што је Исав отишао у лов, она брже боље заповеди Јакову да закоље двајаренцета, да зготови од њих јело како је најрадије јео Исак, да му се с истим јави и добије благослов, који је отац Исаву обећао. Ревека прими на се сву одговорност, ако би се што незгодно десило. Поново заповеди Јакову да уради како му она вели. Тако Јаков и учини. Она обуче Јакова у братљеве хаљине, обмота му врат и руке кожицама од заклатих јаради, јер је Исав око врата и по рукама био чунав, и зготови јело. Јаков узме јело, пође своме оцу, и каже се да је Исав. Исак се зачуди, како је тако брзо могао доћи из лова; но Јаков му одговори, да му је сам Бог помогао те је одмах уловио и тако брзо дошао. „По гласу, рекао бих да ниси Исав“, рећи ће Исак: и заповеди му да приђе ближе. Опица му врат и руке, и опази да је космат, увери се да је заиста Исав, па га благослови. Тек што је Јаков изишао од свога оца, кад ето ти дође и Исав и сазнавши шта се догодило, веома се ражали. Замоли оца да и њега благослови, али благослов старешинства већ је био прешао на Јакова — јер је био достојнији. Исав је горко плакао, на што се Исак ражали па и њега благослови. Исаву је било веома криво на свога брата Јакова, и почне претити, да ће га

убити. За то Ревека заповеди Јакову да се удали у Месопотамију, њеноме брату Лавану.

Женидба Јаковљева

Лаван је имао две кћери. Старијој беше име *Лија*, и она је била роава од краста и болесна у очима. Млађој беше име *Рахила*, и била је веома лепа. Рахила се допадне Јакову, и он уговори с Лаваном, да ће седам година служити да му је да за жену. Кад Јаков одслужи седам година, Лаван преваром да му Лију, а не Рахилу, рекавши му да је обичај у њиховој земљи — удавати најпре старију сестру па после млађу. Јаков је толико волео Рахилу, да се реши да још седам година служи, што и учини, па се ожени и Рахилом. У то време није било забрањено да један човек узме две жене, а данас то већ не може бити.

Јаков је увек више волео Рахилу но Лију. Али је Лија била срећнија од Рахиле у томе, што јој Бог беше даровао леп пород. Рахила из најпре није имала деце; и тек доцније роди два синчића — *Јосифа* и *Венијамина*, које је Јаков највише волео. Имена оних Јаковљевих синова што се од Лије родише ова су: *Рувим*, *Симеун*, *Лев*, *Јуда*, *Дан*, *Нефталим*, *Гад*, *Асир*, *Исахар* и *Завулон*.

Кад се Јаков ожени Рахилом, он настави служити свога таста за одређену награду. Ево овако су уговорили: прве године да Јакову припадну сви јагањци који се ојагње шарени, а Лавану који буду бели. Друге године, да припадну бели јагањци Јакову, а шарени Лавану. Правда Божија хтела је да награди Јакова што је тако дуго без оваке плате служио; па за то се тако деси, да прве године сви јагањци буду шарени, а друге сви бели, те тако се Јаков веома обогати.

Синови Лаванови почну завидети Јакову. За то се он реши, да са својим женама, децом, слугама и целим имањем тајно побегне. Лаван га по-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

чне гонити, но Бог му заповеди да се помири с Јаковом, што он и учини.

Бог је дао Исаку и Јакову исто онако обећање као и Авраму, да ће се из њиховог потомства родити Спаситељ, и да ће ти исти потомци господарити у земљи ханаанској. Осим тога, Јаков је имао неколико чудних виђења. Тако, кад је путовао у Месопотамију своје ујаку Лавану, па је заспао на једном месту, видео је стубе, које су од земље до неба допирале. Анђели божији пали су и силазили низ те стубе, а на самом врху Господ стојаше и с Јаковом говораше. Враћајући се из Месопотамије у земљу ханаанску, Јаков извести о своје доласку свога брата Исаву. Кад се врате изасланици од Исаву, они јаве Јакову да му брат Исав иде у сретање са 400 људи. Јаков се уплаши и ожалости, мислећи да ће брат да му се освети за уграбљени благослов. Желећи да одброви брата, Јаков му спреми скупocene дарове, али је ипак био снужен, и мало се прибојавао освете. Неко ноћу нападне на Јакова, и целу ноћ се с њиме борио и рвао, и осакативши му мало ногу, хтео је тај непознати отићи. Но Јаков га заустављаше, тражећи да га благослови, па у исто време дозна, да је то био сам Бог што се с њиме борио. Отуда је Јаков прозван „Израиљ“, што значи — *Богоборца*, а народ који је се од њега намножио, прозва се — израиљски.

Узалуд се Јаков бојао свог брата Исаву. Јер, као што се доцније видело, Исав беше заборавио братовљеву увреду, и с њиме се искрено помири. Јаков се насели у земљи ханаанској. Исав се звао још друкчије — Едом, од њега се намножи велики народ, који се прозове — Едомићани или Идумејци.

Прича о деци Јаковљевој

Док се не беше родио најмлађи син у Јакова, Венијамин, отац највише вољаше сина Јосифа. Од милости, беше му начинио некаку шарену хаљиницу. Ова претерана љубав Јаковљева изазове мржњу у осталих му синова. Мржња још више ојача кад једном Јосиф исприча, како је чудновата два сна уснио. Први му је сан био овакав: Сањао је, као да је жњео

са својом браћом, те је сваки ужњео по један сноп, па и Јосиф. Кад али наједанпут, снопови остале браће поклоне се снопу Јосифовом. Други опет пут сањао је, да му се као поклонили сунце, месец и једанаест звезда.

Сваки пут и није корисно тумачити снове које човек усни. Али као што се може видети из светога Писма, има и таквих снова, који имају свој значај и важност. Шта више, сам Бог по кад кад шаље такве снове. Снови Јаковљеви овако су протумачени: да ће му се отац, мати и браћа, поклонити, и да ће доћи време, да Јосиф постане велики човек. После ова два сна, браћа још више омрзну на Јосифа, и почеше да мисле, како ће му се осветити.

Једном, они су били у пољу и чували стадо. Јаков пошље Јосифа да обиђе браћу. Поиздаље угледају браћа Јосифа, који им се приближаваше, па ће међу собом рећи: „Ево иде онај сањало, хајде да га убијемо и да га бацимо у бунар, па ћемо казати, да су га зверови појели“. На то ће Рувим рећи: „грехота је убити брата рођенога, и његову крв узети на душу; но ја велим, да га бацимо у сув бунар где нема воде, па ће он ту од глади сканати“. Међу тим, Рувим је имао тајну намеру, да доцније крадом од браће ослободи Јосифа и пошље га натраг оцу. Остала браћа послушају Рувима, скидоше с Јосифа ону шарену хаљину, и спустише га у један бунар у коме не беше воде, па седоше да ручају.

Ваш у то време путовали су туда поред браће Јосифове неки трговци измаиљански. Јуда предложи браћи да продаду Јосифа тим трговцима, и продаду га за двадесет златника. У то време, некако се Рувим није ту десио кад браћа продадоше Јосифа, и беше му веома криво кад га не нађе у оном бунару из ког га је мислио извадити и оцу послати. Браћа Јосифова закољу једно јаре, па крвљу његовом намажу ону шарену Јосифову хаљиницу и прате је оцу. Ово су они учинили за то, да би оца уверили, да су зверови одиста удавили Јосифа. Јаков позна Јосифову хаљину, од жалости поцепу своје хаљине, и дуго је плакао и јадиковао за својим милим сином.

Јосиф у Египту

Измајлањански трговци одведу Јосифа у Египат, и тамо га продаду Пентефрију, великашу цара Фараона. „Фараон“ није име царско, него је то титула коју су имали сви цареви египатски. Јосиф је био врло поштен, и верно је служио свога господара; па за то му Пентефрија повери управу над својом кућом. Жена Пентефрина не беше учтива, па је често хтела да наведе на зло Јосифа; али он остаде поштен и веран своје господару. Најпосле она облаже Јосифа код Пентефрије и овај се наљути на Јосифа те га баца ни крива ни дужна у тавницу. Но Бог је и у тамници чувао Јосифа, јер Јосиф није на Бога заборавио, већ му се својски молио. Тамничарски кључар временом веома заволи Јосифа, и повери му да води надзор над осталим затвореницима.

У то време беху уапшене и две царске слуге: један је био старешина над подрумима и пићем, а други над пекарницама. Једне ноћи, они су обојица снили по један сан, и сутра дан Јосиф је и једном и другом протумачио шта ће им се догодити. Онај што је био старешина над подрумима и пићем, снио је, као да је од три чокота набрао грожђа, исцедио у чашу ширу, и послужио Фараона. Јосиф му протумачи, да ће после три дана бити помилован и пуштен из тамнице, па га замоли, да и на њега не заборави већ у згодној прилици да га се сети. Старешина над пекарницама снио је, да је као носио на глави пуне три котарице хлеба, и птице слетаху озго и кљуваху у тај хлеб. Јосиф му протумачи, да ће после три дана бити осуђен на смрт. Оба тумачења Јосифова тачно се испунише; али старешина над подрумима и пићем заборави на Јосифа.

Снови Фараонови

После две године дана, деси се те и Фараон усни два чудновата и необична сна. Прво је уснио: стоји он код реке; кад наједанпут изађоше из ње седам лепих и угојених крава, и као почеше пасти на обали. Мало постоја, кад ето ти изађоше седам мршавих крава, и поједоше оне гојазне. Други му сан беше овакав: из једног бокора као израсташе седам пуних и једрих класова; мало

затим, никоше седам штурих, и поједоше оних седам пуних и једрих класова. Ови су снови веома забринули Фараона, он жељаше да му их ко год протумачи, али ни један од египатских мудраца то не могаше учинити. Тада се онај старешина над подрумима и пићем сети Јосифа, и каза о њему Фараону. Јосифа пусте из тамнице, и доведу пред Фараона. Он објасни цару снове овако: „Ових седам дебелих крава, значе седам плодних година, а оних седам мршавих крава што после изађоше, значи, да ће наступити седам неродних година, и настануће велика глад, царе, у твојој држави“. Затим протумачи му, да и они класови то исто значе. У исто време, Јосиф да добар савет цару, да одреди једног поузданог човека, који би се постарао да подигне што више амбарова, па да за седам плодних година прикупи храну, како би у гладне године народ свој исхранио. Фараон повери овај посао самом Јосифу; поврх тога, постави га за првог великаша у целој царевини, и потчини под његову власт цео народ у Египту. Јосиф је ову царску поруку тачно и савесно извршио. Прикупио је много хране, па кад наступише гладне године, не само да је исхранио народ египатски, него је продавао храну у иностранство, чиме је увећао власт и богатство Фараоново.

Глад у земљи ханаанској. — Јаков шаље своје синове у Египат да купе хране

И у Ханаану, где је живео Јаков са својим синовима, настаде глад. Јаков пошаље синове у Египат да купе хране. Кад су дошли у Египат, они видеше свога брата Јосифа, али се он тако беше променио и прерушио, да га нису могли познати; међу тим, њих Јосиф позна, али им се не хте казати. За тим, почне их питати ко су и откуда су, бедећи их да су они уходе, и као да су дошли да провиде путове у Египту, како би доцније могли напасти на њега и завојштити. Браћа му одговоре, да су они са свим мирни људи, и да су једино за то дошли да купе хране. Даље му кажу и то, да је њих дванест синова у оца, да је најмлађи брат остао код оца, а дванаести да је пропао и не зна се где је. Јосиф их задржи још три дана под строгом стражом, за тим заповеди да им се изда

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

пшенице онолико, колико су имали новаца, а једног од браће, по имену Симеона, задржи код себе као таоца, и каже осталој браћи, да ће га тек онда пустити, ако доведу најмлађег брата, кад опет дођу у Египат да куше хране. Оне паре, што су били дали за пшеницу, Јосиф тајно мете у једну врећу, а баш при поласку браће, још им једном препоручи, да на сваки начин доведу собом најмлађег брата, и ако то не учине, сви ће главом платити. Браћа почеше међу собом говорити и вајкати се, да их сам Бог каштигује, што су онако

немилоствиво поступили са својим братом Јосифом. Они су ово говорили на своме језику, и мислили су да их Јосиф не разуме; но он је све разумео, али се ипак уздржао, и није им се хтео јавити. Још се више уллашише браћа, кад нађоше подметуте новце у врећи, и мишљаху, да ће их Египћани сматрати као крадљивце. Кад су дошли кући, они све испричају своме оцу; но Јаков им осудно рече, да он неће допустити да Венијамин иде у Египат.

(Наставиће се)

О В Е Ж Б А Њ У

ОД
Е. ДИ ВОА-РАЈМОНДА

ПРЕВЕО
Ј. МИОДРАГОВИЋ

Преглед: Увод. Значај вежбања за филологију. Вежбање мишића. Микроскопске и кемиске особине извежбаних мишића. Вежбање глатких мишића. Вежбање рожастог ткања. Вежбање везничке супстанце. Вежбање жлезда. Вежбање у подношењу отрова. Вежбање нерване системе. Телесно вежбање није само мишићно вежбање, него и нервано. Вежбање у заустављању суио-крета. Вежбање чула део је вежбања телеснога. Све се окретности своде на вежбање келица ганглиозних. Вежбање чула за себе. Вежбање у оцени времена. Вежбање унутарњих осећања, а особито памћења. Вежбање у умноме раду. Разлика измеђ мозданог вежбања и вежбања мишића и других сновава. Упоредјење да се очигледно престава механика моздана при вежбању. Разлози противу значаја вежбања у филогенији. Разлози за значење његово. Али поред вежбања и природни је избор прѣко нуждан. Критика Херинговога истоветовања наслеђа с памћењем. Тегиоба да се појми наслеђивање стечених особина. Практичне последице од знања о вежбању. Немачка гимнастика. Шведска гимнастика. Енглески спорт. Фелнерови закони о вежбању. Завршетак. —

C'est en forgeant qu'on
devient un forgeron
(Кујући постаје се ковач.)

*
Што дикла навикла.

*
Учећи се учи се. Све је учење вежбање.

И ако је у последње време нешто мало пао углед Римљана као културнога народа, опет ће њина војничка страна остати на век за дивљење. Јелини су звали своју војску по логориштима, Маћедонци по опреми. Новим Латинима је војска оружана сила, а Немцима је пало у део да споје поједине ратнике у једноставну трупу. Римљани на против звали су своју војску по вежбању. Грчка гимназија гледала је да постигне хармониско развиће појединаца без одређене практичне цељи: непрестано методично обртање и муштрање трупа, једно марсово поље, јесу већ и по томе чисто римске установе, што је рат био природно стање римске заједнице.

Прегажене од варварских гомила, уређених трупа неста за неко време с позорнице светске, и највећа спорна питања светска, хришћанство или ислам, решавана су, као некад свађа тро-

*

јанска око оне лепе женскиње, херојском борбом појединача. С обновом старе културе у новоме добу и вежбање трјуино заузе опет своје место. И данас нико не сумња, да, под једнаким околностима, она војска побеђује, која је боље изучена. Али тешко да би и којој другој војсци тако доликавао израз: *Exercitus*, као немачко пруској. . . .

Детињаст иступи изнели су *Дарвинову* теорију на тако рђав глас, да се са неком не малом зебњом стављамо на земљиште њено. Па ипак, ма какви се поглед на свет имао, науци, која оће свет да нам објасни, не сме се бранити, да га она прво сама себи објашњује. Само механично појимање његово јесте наука. Где се природност умеша, ту престаје наука. Као што правник тражи правду без обзира на одобравање или олакшавајуће околности, тако мисли природњак механички, без обзира на стара веровања, преко којих његови изводи прелазе. А ове изводе са старим веровањем измиривати, није његов посао.

Али још нешто више. Кивијево учење о назменичним стварањима, која су подлежала појединим катаклизмама, изгубило је свако оправдање, откако Лајел показа, да у Геологији нису владале поједине катаклизме, а Дарвин доказа, да се феле промењују и прелазе једна у другу. Сад је оној свемоћи, која би све то стварала, остала још само улога: да је још у напред бацила клице живота у мртву материју. Али зар онда није много боље и достојније оне свемоћне силе, да мислимо, да је она створила материју одма с тим особинама, да под извесним погодбама, без нове припомоћи, производи из себе оно што је живо?

То је било и Лајбницово гледиште, што казује, да се и најсмотренији није устезао да га призна. По томе дакле испитивање природе има за задатак, да покаже, како је живот чисто механичким путем изишао из неорганске материје, и како је из овога очевидно најпростијега живота постала данашња превелика органска природа.

И кад једном испадне за руком, да се шема десцендентне теорије испуни с истинском садржином, онда ћемо знати, како се живот органски развијао кроз безбројне генерације своје и неизмерне периоде времене по извесним нормама, које нам се јављају као закони организације. Али тиме би проблема била тек у пола решена.

Живот је у себи самоме целисходан и прилагођен погодбама спољним; то је он био на век; пошто се заједно са својом околином мењао и промењивао, није он само био угодан за нове погодбе спољне, него се и усавршавао. И с ове тачке гледишта органска природа не изгледа само као проста машина, него као машина која саму себе усавршава.

Ова друга половина ове проблеме тражи, да се за њено решење покаже, да је оно што је целисходно постало механички. А једини покушај, што је до сад у овоме смислу учињен, и који није са свим без изгледа на успех, јесте *селекциона* теорија, теорија природнога избора. На жалост и она наилази на несавладљиве тешкоће, чим покуша, да изиђе из онога што је само могућно, и да се стави на сигурну подлогу. Ништа није лакше, но теорију природнога и полнога одабирања исмевати. У толико ће се пре онај што тражи истину послужити свечим, што му и колико може допринети разрешењу овога задатка. И није ли баш ово добар удес што видимо, да и виши органски створови *вежбањем* усавршавају сами себе исто онако, као што видесмо у живе природе органске да бива у великоме?

Од ових најдаљих проблема испитивања природнога, која управо чине метафизику данашњег доба, преместите се са мном у једну ковачницу. Овај младић, који сада први пут подиже чекић, ево умори се брзо, и ако су му мишице пунане и дебеле. Ено он се зноји; и чим из мајсторове руке узме врелу потковицу у руке, сагори се. Коју годину за тим може и ладно гвожђе да кује а да се не озноји, и не боји се да узме усијано гвожђе у руке. Шта је било? Каке су се измене извршиле?

Прво, мишице су овога младића одебљале, а њени мишићи скратили су се и отврднели. Да смо у почетку учења могли да их измеримо, па да их и сад измеримо, нашли бисмо, да су и тежи; као што су и сви мишићи десне стране тежи од леве. Мишићи су дакле најсавршеније машине радилице, не само по томе, што најбоље утроше онај материјал за своје кретање, по и по томе, што им према радњама и снага њихова расте. А од обичних машина, које рука људска гради, разликује се у томе, што имају особину, да све више јачају и све способније бивају за своје послове, што више раде. Да је пак овај утицај вежбања непосредан и местан, те да не мора подједнако угодно утицати на цео организам, то не потребује никака доказа. Чак и стари Грци онажали су несразмеру у којој се у оних, који су се борили рукама, развијале само руке, а у оних, који су се надметали у трчању, само ноге. Њима припадају и наши комендијаша и играчи балетски. Шта више, каткад бива

и штетно ово местимично вежбање за целину органску, као нпр. код срца. Кад се срце јако напреже дуже време да извесну количину крви, испрати у тело, оно се угоји и одебља, и буде штетно или за један или за други крвоток и најпосле може са сасвим да престане.

С друге стране зна се, да мишићи једнога уда омршаве, кад се он не креће, као н. пр. кад се нога сломи или угане, или дуже стоји у завоју. Исто тако и мишићи, чији су нерви пресечени или на други који начин убијени. Ово је оно, што је старе физиологе доводило на мисао, да у мишићима има особита моћ, која их држи у раздражљивом стању, док није Џон Рајд доказао — у оно доба кад опити на живим животињама не беху у Енглеској забрањени — да се мишићи, који су изгубили своју природну инервацију, могу одржати способни за рад честим дражењем електричним. А то је искуство, које је нашло велике примене у Хирургији и болестима живчаним.

(Наставиће се)

ВЕДЕШКЕ О ПРОСВЕТИ И ШКОЛАМА

1.

Полагање учитељског испита у Вишој женској школи

За полагање учитељског испита у Вишој женској школи пријавило се ове године било 64 приправнице. На писменом испиту добило је њих 6 недо-вољне оцене и због тога нису ни пуштене на усмени и практични испит. У току полагања испита њих 5 добило је по три слабе оцене. И тако њих 11 имају право да до године понове цео испит, 22 приправнице имају из појединих предмета по једну слабу оцену или по две слабе и према томе могу поновити испит после 6 недеља. Остале су 31 приправница које су положили учитељски испит, и то: њих 6 с одличним, њих 22 с врло добрим и њих 3 с добрим успехом.

2.

Немачка учитељска скупштина

У Герлицу држана је ове године о Тројицама пета учитељска скупштина. На њој је било око 700 чланова, међу којима је 70 било заступника разних друштава. На њој је прво говорено „О потреби међусобне помоћи учитеља у парницама.“ Дешава се да учитељи на суду не дођу до права само за то, што немају да положи довољну суму, која је потребна за парнице. Предавач је предложио пет тачака како он мисли да се томе помогне и све су пет усвојене. Други је предмет био: „О проширењу закона о томе, где ће да се смештају напуштена деца.“ У томе се предлаже пруски закон као углед и за остале немачке провинције. Трећи је предмет био: „да ли је народна школа како је данас преоптерећена наставним предметима?“ Предавач је рекао, да

ништа не стоји од свега онога, што се о овоме говори. Но назори су његови били одбачени, а усвојени они, које је засебни одбор за ово донео. Тај је одбор донео ове тачке:

1. Према данашњим културним захтевима и према законским прописима, народне школе нису ничим преоптерећене.

2. Ако је где год има, онда се има настојавати да је не буде. А то овако:

а) Ваља тражити само оно, што се може постићи.

б) Наставни материјал ваља одређивати с учитељем заједно, и од времена на време да подлеже ревизији.

в) Нове учитељске снаге ваља постављати онде, где је већи број ђака и тежи посао.

г) Учитеља за поједине струке само да буде што мање.

д) Домаћим задацима има се само оно проширивати, што се у школи изучи.

ђ) Школа мора стојати у свези с кућом, те да се деца не преоптерећују другим непотребним предметима.

е) Телесно вежбање ваља завести и у женске школе, а особито игре, где се цело тело креће, и измеђ појединих часова умножити одморке, нарочито у нижим разредима.

Но јавно мишљење налази, да ово питање није ни овим темељно решено, и да га треба свестраније обрадити. —

Даље, сутра дан су биле на дневном реду ове теме:

„*Је ли потребно поред разума, гајити и нарав?*“ — „*Којим начином и учители и друштва учитељска унапређују неговање здравља?*“ Што се тиче ове друге теме решено је ово:

1. Учитељ унапређује неговање здравља: а) zgodном редовном поучком: како на здравље утиче нездрав ваздух, нечистоћа, рђава храна, одело и стан; како је потребна измена хране, рада; како је потребан одмор; б) уредбама у школи, којима се унапређује здравље; в) неговањем веселе нарави; г) бригом за слабу и болешљиву децу; одстрањивањем болесне деце из школе; д) добрим примером и упућивањем ван школе. —

2. Учитељска друштва унапређују здравље: а) уређењем секција за школску хигијену а особито

приређивањем zgodних расправа и предавања на скупштинама; б) да се и у књигама више пише о неговању здравља; в) да набављају за књижнице школске доста оних дела, која говоре специјално о томе; г) да се постарају, да се хигијена уведе као обавезан предмет наставни; д) да се у настави избегава све што уди здрављу; е) да се прикупља грађа, те да се статистичким прикупљањем дође до тачних хигијенских извода и законских прописа.

3.

Седница саксонских директора

У Немачкој, овој земљи од дружина и корпорација, не само учители, професори и поједини стручњаци што имају своје дружине и договоре, него и управници појединих завода опет за себе. Све те дружине скупљају се чешће, а редовно држе сваке године своје годишње састанке. Ове су године саксонски управитељи држали своју скупштину у *Кемницу*. Између осталих предавања, која су држана на томе састанку, било је и ово: „*Је ли захтев: да основна школа за три године сиреми своје ђаке за гимназије и реалке, уместан или неуместан?*“ После дуже дебате скупштина се сложила у овоме: 1). Да је преводјење деце у тим годинама у средње школе врло рано, и шкољиво за здравље и духовно развиће њино. 2). Да их основна школа, управљајући се према просечној средини својих питомаца, нити може нити сме спремити за наставу средњешколску. 3). И самим је законом речено, да се само могу примати деца и од 9 година, што значи, да то ваља чинити само изузетно.“ — На другом састанку држано је ово предавање: „*Анализа децијегу круга мисли и њен значај за прву наставу.*“ —

4.

Више женске школе у Берлину

Пруски министар просвете издао је ту скоро један распис вишим девојачким школама у Берлину, из кога се види како се мане опајају у њима. Тај је распис и потекао услед тих мања. Министру су доставили дотични изасланици владини постојеће стање ствари потачније, а он је из тога увидео и извадио само оно што у њима не ваља и што ваља поправили,

WWW.UNILIB.RU
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

па препоручује ово: 1.) Да се обрати много већа пажња на *здравље* ученица. У многим школама не раде девојке гимнастику, а негде нема ни места за излаз и одморак међу часовима, него седе у загушљивој школској соби и удишу онај покварени ваздух. Даље, не стоји свуда најбоље ни са светлошћу и ваздухом у школи. На једном месту мора учитељ да изводи ученице прозору те да им показује предмете и опште, које им предаје. На другим местима су ходници мрачни и низ басемаке се не види добро. 2.) Да часови започињу тачно на време, да се радови ђачки тачније поправљају и да се пази да се поједина знања доводе у бољу везу и једну целину. 3.) Прибележака ђачких да буде што мање, јер се приметило, да се ученице и сувише тиме оптерећују, а сем тога немогуће је над свим вршити тачну коректуру, те ученице понављају и памте и оно што је погрешно. По себи се разуме, да диктата већ не сме ни бити, него ученице морају саме прибележавати оно што чују, виде и запамте; наставнику је допуштена само помоћ. 4.) Једна ученица није умела да каже о ономе што је било у њеном задатку, а задатак беше израђен врло чисто, лепо и добро. Наставница објасни, да то долази отуда, што многи родитељи из честољубља помажу својој деци да боље израде па им каткад тако израде и цео задатак. Јасно је, да то

чине родитељи понајвише онда, кад су задаци тежки, те их ученице не могу саме лако да израде. С тога се наставници морају постарати, те да задаци буду увек лаки, припремљени, те да више буде саморадњу по сујету. 5.) У религији се не пази довољно на катихизис и да деца науче по више лених побожних песама, него се увлаче ствари, које и не стоје у програму и с библијском основом у свези. 6.) У језику за читање нису били комади читаначки најсрећније бирани. Узимане су често ствари, које нису још за младе девојке, прво с тога, што их оне неће разумети како ваља, друго с тога, што јаче побуђују фантазију у њих о стварима за које још не треба да знају, и треће за то, што се лишавају оне радости коју би ученице доцније имале читајући вештачке творевине својих песника и писаца првака. Још је шкодљивије оно што се по негде приметило, да се ученице терају да памте целе периоде, да изричу пресуде појединим делима, песамама, писцима и песницима у њима. 7.) У Историји да се обрати већа пажња на свој народ а у Географији на своју земљу. 8.) У рачуну да се вежба моћ памћења бројева, да се познају мере, новац, и решавају лаки задаци усмено. Рачунање са словима не иде у задатак женских школа. 9.) Да се уређује узајмичним договором те да кућних задатака не буде ни много ни мало.“

ИЗЈАВА УРЕДНИШТВА

Наредбом г. заступника министра просвете и црквених послова од 31. Децембра прошле године ПБр. 13 801., обустављен је „Просветни Гласник“, а наредбом г. заступника министра просвете и црквених послова од 30. Јула ове године ПБр. 6465 поново је покренут. Узроци због којих је овај часопис био обустављен изложени су у поменутој наредби која је штампана у последњој свесци од прошле године, на страни 984-ој. Разлози из којих се овај званични орган министарства просвете по ново покреће, ови су: 1. већи део оне вересије, која се нагомилала за четири године излажења овога часописа, до данас је покупљен и унесен у државну касу (— од 10 464 динара вересије остало је још да се покупи око 1700 динара —); 2. Сви су изгледи да ће се и овај остатак кроз кратко време наплатити; 3. За време док је лист био обустављен примећено је с многих страна да је нанета велика морална и материјална штета основној и средње-школској настави, што је остала без свога званичног органа који ју је одржавао у току о свему што се ради у нашој просветној струци; и 4. Материјал што је до сад излазио у засебном школском часопису нити је могао по својој количини бити савладан у општем званичном ор-

гану као што су „Српске Новине“, нити је по својој каквоћи за штампање у новинама које су намењене са свим другој и широј публици и које имају да задовољавају свакодневне и пролазне опште и приватне потребе.

Програм овог часописа остаје онај исти који је обележен у наредби од 12. Априла 1880. год. ПБр. 1901. (в. „Просветни Гласник“ I година, I свеска, страна 1—2), када је овај лист први пут почео да излази.

Формат остаје такође исти још за ову годину.

И цена остаје по староме за остатак ове године.

„Просветни Гласник“ дужне су држати све школске општине, на основу члана 27. закона о основним школама. Исто тако препоручено је да га морају држати и све средње школе.

Да се не би и од сада гомилала вересија, наређено је да се лист не шаље никоме докле новце напред не положи. Ова је наредба издана у интересу државне касе. Но да, због познате немарности, не би многе, нарочито сеоске школе, остале за дуже време без овога часописа, у коме се редовно објављују многи званични послови који се тичу школе, очекује се од самих наставника, да, у интересу своје школе, својски настану код школских и општинских одбора да се претплата испрати на време одређеној државној власти. Свако одуговлачење у том погледу нанеће штету самој школи и наставнику у њој.

Прва и друга свеска овога часописа требало је да су изишле последњег дана месеца Августа; по многобројни и неодложни важни државни послови, којима је данас заузета скоро сва радна снага у нашој државној штампарији, узрок су што су се ове две свеске закасниле и што ће се то закашњење и даље за неко време морати повлачити. Међу тим претплатници неће никакве друге штете с овим часописом имати. —

Уређивање овог листа и на даље је поверено потписаноме, који ће се трудити да лист и у напредак одржи на досадашњој висини. Да лист још боље одговори задаћи својој, зависиће много и од гг. сурадника, који се овим путем умољавају да се са својим радовима јављају потписаноме, а што буде примљено, то ће, као и до сада, бити пристојно награђено. — За прво време обратиће се мало већа пажња на званични материјал који се за толико месеци обуставе прилично нагомилао.

Претплата (— 5 динара до краја ове године —) има се слати непосредно управи државне штампарије, а њој се има обраћати и сваки који би имао да примети што за експедовање часописа.

На овом месту сматрам за особиту дужност да изјавим своју усрдну захвалност разним уредништвима (као: уредништву „Vjensa“, „Vesmira“, „Paedagogiuma“, „Napredka“, „Budečke zahvade“. итд.) која нису престајала слати свој лист у замену и за време обуставе „Просветног Гласника“. Уједно се умољавају и остала уредништва српских, хрватских и осталих словенских школских и књижевних часописа која би желела дати свој лист у замену да нам се јаве за времена како би се наредило што треба у том погледу.

30. Септембра 1884.

у Београду.

Уредник
«Просветног Гласника»

СТЕВАН Д. ПОПОВИЋ,
резерват за основну наставу.